

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**REPREZENTACE LEVICOVÝCH IDEOLOGICKÝCH POSTOJŮ
V ČASOPISE DOBA**

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Veberová, Ph.D.

Autor práce: Lenka Schmidtová

Studijní obor: Bohemistika – Historie

Ročník: 4.

2019

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 2. května 2019

.....
Lenka Schmidtová

Tímto velmi děkuji vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Veronice Veberové, Ph.D., za její cenné rady, ochotný přístup a čas, který mi po celou dobu věnovala.

Anotace

Bakalářská práce se věnuje komunisticky orientovanému kulturněpolitickému časopisu Doba, vycházejícímu v letech 1934-1935. Vedle heuristické a deskriptivní činnosti je součástí práce i analýza reprezentací levicových ideologických postojů, a to zejména u autorů, jejichž surrealistické zájmy v literatuře byly rozvíjeny současně s ideologií socialistického realismu v časopise Doba. Rozbor jednotlivých kauz je zkoumán v rámci dobového společenského a kulturního kontextu, přičemž se zaměřuje i na srovnání s jinými soudobými periodiky.

Klíčová slova

Kulturněpolitické časopisy; časopis Doba; 30. léta 20. století; levicově orientovaní autoři; Karel Teige

Annotation

The bachelor thesis deals with the communist-oriented cultural-political magazine Doba, published in 1934-1935. In addition to heuristic and descriptive activities, the work also includes an analysis of left-wing ideological attitudes, especially in authors whose surrealist interests in literature were developed simultaneously with the ideology of socialist realism in magazine Doba. The analysis of individual cases is examined within the contemporary social and cultural context, while also focusing on comparison with other contemporary periodicals.

Keywords

Cultural-political magazines; magazine Doba; 1930s; left-wing authors; Karel Teige

Obsah

ÚVOD	7
1. Historický kontext 30. let 20. století	9
1.1 Meziválečná literární tvorba	10
2. Časopis Doba	13
2.1 Odpovědný redaktor – Karel Teige	14
3. Společenská témata	16
3.1 Hospodářská tíseň	16
3.2 Situace v Německu	18
3.3 Významná výročí	22
4. Polemiky s jinými časopisy	24
4.1 Lidové noviny	24
4.2 Přítomnost	28
4.3 Listy pro umění a kritiku	33
5. Politické kauzy	35
5.1 Aféra Alexandra Staviského	35
5.2 Povstání rakouských dělníků	36
5.3 Zatčení Jiřího Krohy	39
6. Kulturní příspěvky	42
6.1 Polemika s Iljou Ehrenburgem	44
6.2 Sjezd sovětských spisovatelů v Moskvě	46
ZÁVĚR	52
SEZNAM LITERATURY	54
SEZNAM PŘÍLOH	56

Úvod

Tématem předkládané bakalářské práce je čtrnáctideník *Doba*, s podtitulem časopis pro kulturní, sociální i politický život, vycházející pod vedením Karla Teigeho od února 1934 do listopadu 1935. Pro lepší pochopení tehdejších poměrů je úvodní kapitola věnována historickému kontextu třicátých let dvacátého století, zde je nastíněna společenská situace a hlavní problémy oné doby, které de facto vedly až k druhé světové válce. V této části práce je současně kladen důraz i na literární tvorbu meziválečného období, na niž měla dramatická historie třicátých let také svůj vliv. Bylo rovněž potřeba zařadit časopis *Doba* do kontextu ostatních kulturněpolitických či uměleckých časopisů, kterých počátkem třicátých let vznikla celá řada. Novinářská činnost byla důležitou součástí mnohých spisovatelů, jejichž počet rostl společně s významem tištěných médií. Pro tuto část práce se stěžejním zdrojem stala odborná literatura věnující se dějinám českých médií, dějinám literatury, a také knihy českých historiků věnující se problematice zkoumaného časového období.

Samotná práce s časopisem *Doba* probíhala ve dvou etapách, první částí bylo shromáždění všech dvaceti čísel, kompletně dostupných v Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích a jejich důkladná analýza. Nejprve se práce zaměřuje na formální stránku periodika, grafickou podobu, rozsah jednotlivých čísel, cenu, periodicitu vydávání a složení redakce. Vzhledem k tomu, že časopis neměl pevný okruh přispěvatelů a objevují se zde i články zahraničních autorů, omezila se práce pouze na představení hlavního redaktora, kterým byl již zmiňovaný Karel Teige. Veškeré teoretické informace o *Době* jsou čerpány ze samotného časopisu, který byl primárním zdrojem pro celou práci.

Druhá fáze již vyžadovala analýzu po stránce obsahové, pro lepší přehlednost byly vytvořeny rubriky zahrnující často se opakující témata, a to společenská, politická, příspěvky týkající se kultury a v neposlední řadě polemiky s jinými soudobými periodiky. Pro tyto účely byly vybrány Lidové noviny, nezávislý týdeník *Přítomnost*, redigovaný významnou osobností oné doby Ferdinandem Peroutkou, a také *Listy pro umění a kritiku*. *Přítomnost* i *Listy pro umění a kritiku* jsou stejně jako *Doba* přístupné v Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích. Potřebný ročník Lidových novin z roku 1934 byl studován díky digitalizovanému zpřístupnění Moravské zemské knihovny v Brně. Zkoumané polemiky poukazují na rozdílné názory odlišně smýšlejících redaktorů a současně podávají obraz o vnímání studovaného periodika z pohledu soudobého tisku.

V rubrice věnované společenským tématům je dán prostor hospodářské tísní, vypuknuvší následkem světové hospodářské krize, dále situaci v sousedním Německu, v němž je od 30. ledna 1933 v čele Adolf Hitler, což vyvolalo vlnu emigrace směřující mimo jiné i do Československa. Dále je do této rubriky zařazeno i zamyšlení nad vnímáním významných výročí spadajících do onoho roku 1934, a to pět set let od bitvy u Lipan a tři sta let od zavraždění Albrechta z Valdštejna. Z politických témat, kterým se redakce Doby rovněž hojně věnovala, byla pro potřeby této práce vybrána korupční aféra ve Francii zapříčiněná osobou Alexandra Staviského, povstání rakouských dělníků proti pravicově vedené vládě Engelberta Dollfusse a zatčení českého architekta a pedagoga Jiřího Krohy. Všechny tyto události jsou vyloženy v rámci historického kontextu. V rubrice věnované kulturním příspěvkům je kladen největší zájem sjezdu sovětských spisovatelů v Moskvě, který byl pro redaktory Doby význačnou událostí, jíž vyčlenili samostatné zářijové dvojčíslo, a současně i časopisecké polemice o surrealistickém hnutí, kterého se někteří členové redakce zúčastnili na stránkách uměleckého měsíčníku Volné směry.

Cílem práce bylo jednak shromáždit všechna čísla časopisu, podat celistvé informace o jeho činnosti a zaměření, ale především skrze sledované kauzy zjišťovat do jaké míry se v obsahu časopisu projevuje levicové zaměření jeho přispěvatelů, jejich orientace na sovětské Rusko, a jakým způsobem se redakci dařilo naplňovat cíle, které si stanovila v úvodním čísle.

1. Historický kontext 30. let 20. století

Ve třicátých letech dvacátého století bylo Československo poznamenáno Velkou hospodářskou krizí. Po první světové válce krátkou poválečnou konjunkturu vystřídala hospodářská deprese, která se projevila zejména na sociálním poli.

Světová hospodářská krize propukla na podzim 1929 v USA, vše odstartoval krach na newyorské burze 24. října.¹ Nejhorším důsledkem této hospodářské katastrofy, která zasáhla postupně celý svět, byla bezpochyby druhá světová válka. První příznaky blížícího se hospodářského sestupu začaly být v Československu pociťovány v roce 1930. Pro naši ekonomiku byl mimořádně významný export, který v této době poklesl na třetinu předkrizového stavu a byl doprovázen poklesem cen všech zemědělských produktů. Krize neblaze poznamenala zvláště drobné rolníky, citelněji to bylo patrné ve východní části země, kde velká část obyvatelstva pracovala v zemědělství. V průmyslu nebyla situace o nic lepší, s poklesem výroby souviselo snižování mezd, postupné propouštění zaměstnanců i uzavírání celých továren. Právě nezaměstnanost byla jedním z největších problémů, ve vrcholných letech 1932–1933 bylo v Československu více než 1 milion nezaměstnaných.² Žalostná sociální situace vedla k různým demonstracím nezaměstnaných, které byly násilně potlačovány. Krize také prohloubila rozdíly ve vývoji vnitrozemí Českých zemí a jejich pohraničních oblastí.

V Československu žila početná německá menšina. Průmyslová výroba v oblastech obývaných převážně Němci byla neobyčejně vysoká, například zde bylo zastoupeno až 57 % textilního průmyslu.³ Veškeré průmyslové odvětví v této oblasti bylo ale silně závislé na exportu, a proto bylo krizovým úpadkem postíženo nejvíce. To byl také počátek nevráživosti mezi těmito národy, německonacionální propaganda této hospodářské tíže využívala k očernění Československa, které „úmyslně Němce vykořisťovalo, aby mohlo přilepšovat vládnoucím Čechům“.

Propad ekonomiky i sociální situace obyvatelstva se odrazila také v politickém vývoji. Vzrostla podpora extremistických politických subjektů – na jedné straně to byla Komunistická strana, která se radikalizovala hlavně po nástupu Klementa Gottwalda do jejího vedení v roce 1929. Na straně druhé to byl mnohem nebezpečnější vzrůst

¹ KÁRNÍK, Zdeněk. České země v éře První republiky (1918-1938). Díl druhý, Československo a České země v krizi a v ohrožení (1930-1935). Praha: Libri, 2003, s. 15.

² Tamtéž, s. 50.

³ Tamtéž, s. 45.

fašistických skupin, které ovlivnil zejména Adolf Hitler, od 30. ledna 1933 německý kancléř.

Stále větší část německého obyvatelstva obviňovala vládu ze záměrného neřešení krize v pohraničí, z diskriminace Němců a volala po autonomii německy osídlených oblastí. Autonomistické požadavky mělo i Slovensko, kde byla nejvíce podporována pravicová politická strana Andreje Hlinky.⁴

Parlamentní volby v roce 1935 jasně ukázaly německý nacionalismus, když se Sudetoněmecká strana Konráda Henleina stala největší stranou v republice, ke které se přihlásily dvě třetiny veškerého německého obyvatelstva. Právo na sestavení nové vlády ale získala republikánská strana, která měla díky systému přidělování poslaneckých mandátů převahu jednoho poslance nad Sudetoněmeckou stranou. Zároveň byl Tomáš Garrigue Masaryk ve své funkci prezidenta nahrazen Eduardem Benešem a demokratické Československo se stalo útočištěm politické emigrace z Německa a Rakouska.⁵ Proti osobě Beneše se postavila jak strana sudetská (výrazně podporována Německem), tak slovenská.

V roce 1935 Adolf Hitler veřejně vypověděl Versailleskou smlouvu tím, že militarizoval Porýní. Napětí vyvrcholilo v roce 1938, kdy byla Sudetoněmecká strana vládou zakázána a na její představitele Konráda Henleina a Karla Hermanna Franka byl vydán zatykač. Zároveň vyhlásila československá vláda všeobecnou mobilizaci, kterou dala najevo své odhodlání bránit se německému útoku. Mnichovská dohoda podepsaná nejvyššími představiteli Německa, Velké Británie, Francie a Itálie však tyto snahy potlačila, a československá vláda byla donucena vzdát se svého pohraničí ve prospěch Německa, Polska a Maďarska.⁶

1.1 Meziválečná literární tvorba

Meziválečné období bylo bohaté na nové umělecké směry a výraznou literární i výtvarnou tvorbu. Výrazným rysem meziválečného období byl příklon značného počtu tvůrců k levicovým myšlenkám. Prozaická tvorba na českém území dosahuje v této době vrcholu, svá díla publikuje Jaroslav Hašek, Vladislav Vančura, Karel Čapek, Ivan

⁴ ČORNEJ, Petr. Dějiny zemí Koruny české. 3. vyd. Praha: Paseka, 1995, s. 182.

⁵ Tamtéž, s. 185.

⁶ BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. Praha: Grada, 2011, s. 155.

Olbracht, Karel Poláček a další. Pro druhou polovinu třicátých let je také charakteristický postoj umělců proti válečnému nebezpečí a fašismu.⁷

V době bezprostředního ohrožení české kultury fašismem se výrazně projeví snahy o přiblížení sféry umělecké a společenské. Dramatická historie třicátých let měla silný vliv i na literární vývoj. V období světové hospodářské krize měli významnou roli čeští i slovenští intelektuálové, kteří se solidarizovali s dělnickým hnutím a v podobě řady manifestů vystupovali na protest zásahům státního aparátu proti nezaměstnaným.

Vítězství nacismu v Německu poznamenalo vývoj evropské kultury na několik desetiletí. Fašistický nástup k moci roku 1933 se ihned odrazil i v Československu, mimo jiné také tím, že povzbudil pravicové skupiny a konzervativní strany k větší aktivitě v oblasti kultury.

Začaly novinářské kampaně proti „levým“ autorům jako byl Čapek, Nezval, Voskovec, Werich aj. Kampaně měly například za následek demonstrace v Osvobozeném divadle v říjnu 1934 a studentské demonstrace v listopadu 1934. Odezva umělců byla velmi rychlá, ustavila se Obec československých spisovatelů, která vydala protifašistický manifest, v němž umělci odsoudili události v pražských ulicích a vyzvali k účinné obraně proti fašismu a nacionalismu. Členem byl i Karel Teige.⁸

Novým konkurentem pro český tisk se v meziválečné době stalo pravidelné rozhlasové vysílání. Rozhlas se v Československu začal veřejně vysílat od roku 1923. Na konci třicátých let se také prosadilo filmové zpravodajství, ale úspěšné pokusy s televizí byly přerušeny německou okupací.⁹ I přes působení nových sdělovacích prostředků si stále nejdůležitější vliv ponechával tisk.

Silnou pozici ve vycházejících periodikách měl stranický tisk, prostřednictvím něhož jednotlivé politické strany komunikovaly se svými voliči. Byly to například národně demokratické Národní listy, sociálně demokratické Právo lidu, národně socialistické České slovo, lidovecké Lidové listy, komunistické Rudé právo nebo agrárnícký Venkov.¹⁰

Značné zastoupení měly také časopisy, zvláště kulturně politické, kulturní a umělecké. Kromě nich se ale také do popředí zájmu dostávaly ilustrované magazíny,

⁷ BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. Praha: Grada, 2011, s. 156–157.

⁸ MUKAŘOVSKÝ, Jan. Dějiny české literatury. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 333–335.

⁹ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. Dějiny českých médií 20. století. Praha: Portál, 2010, s. 69.

¹⁰ BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. Praha: Grada, 2011, s. 159.

časopisy pro ženy, módní časopisy nebo časopisy pro děti.¹¹ Rostoucí význam tištěných médií se odrazil i na stoupajícím počtu novinářů, koncem dvacátých let působilo v Československu asi 1 300 novinářů.¹²

Na počátku třicátých let vznikla řada periodik věnovaných literární problematice. Mnozí spisovatelé působili jako novináři a tato činnost se stala důležitou součástí jejich tvorby. Velký počet literárních časopisů odrazil značnou uměleckou diferenciaci uměleckých projevů.

Kulturněpolitické i literární časopisy socialistické a komunistické orientace nabývaly v době, kdy byla intenzivně pocíťována souvislost všech uměleckých oborů s politickou sférou, nového významu. Jedním z časopisů spojených s komunistickým hnutím byl čtrnáctideník *Tvorba* vydávaný od roku 1925 literárním kritikem F.X. Šaldou. Jedním ze členů redakční rady časopisu *Tvorba* byl komunistický novinář a literární kritik Julius Fučík. V roce 1928 Šalda *Tvorbu* přenechal Fučíkovi a časopis pak vycházel jako týdeník pro literaturu, politiku a umění. Na redigování se kromě Fučíka podíleli i Laco Novomeský, Karel Konrád, Závaš Kalandra, Jiří Weil, Milena Jesenská-Krejcarová, Ladislav Štoll a Josef Rybák. Hlavní obsah *Tvorby* tvořily články věnované zahraniční i domácí politice, událostem v SSSR, dělnickému hnutí a práce o umělecké i literární problematice. O estetických otázkách do *Tvorby* psal mimo jiné i Karel Teige, který stál v čele redakce nově vycházejícího časopisu *Doba*, který měl nahradit dočasně zastavenou *Tvorbu* (vydávání *Tvorby* bylo na půl roku zastaveno na podzim 1933, rozhodl tak státní aparát pro „trvalé páchání trestných činů“, poslední číslo vyšlo 9. listopadu¹³).

Ve čtrnáctideníku „pro kulturní i politický život“ *Doba* se soustředila řada protifašistických českých i slovenských intelektuálů. Patřil sem například Julius Fučík, Adolf Hoffmeister, Jindřich Honzl, Závaš Kalandra, Jiří Kroha, Lubomír Linhart, Vítězslav Nezval, Laco Novomeský, Marie Pujmanová, Josef Rybák, Ivan Sekanina, Oldřich Stibor a další. Levicově orientovaný byl i měsíčník *Brněnský Index* (1929–1939) nebo měsíčník *Levá fronta* (1930–1933).

Mezi časopisy demokratické patřil například týdeník *Čin* (1929–1939) a týdeník *Přítomnost* (do r. 1939).¹⁴

¹¹ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. Dějiny českých médií 20. století. Praha: Portál, 2010, s. 54.

¹² Tamtéž, s. 65.

¹³ BERÁNKOVÁ, Milena; KŘIVÁNKOVÁ, Alena; RUTTKAY, Fraňo. Dějiny československé žurnalistiky. Praha: Novinář, 1988, s. 126.

¹⁴ MUKAŘOVSKÝ, Jan. Dějiny české literatury. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 354.

2. Časopis Doba

Doba začala vycházet za dočasně zastavenou Tvorbu a soustředovala řadu českých i slovenských protifašistických intelektuálů.¹⁵ První číslo časopisu Doba s podtitulem „časopis pro kulturní, sociální i politický život“ vyšlo 1. února 1934. Na vydání se, stejně jako u dalších devatenácti nadcházejících čísel, podílel odpovědný redaktor Karel Teige, nakladatel Lubomír Linhart a vydavatel Jan Fromek. Za tisk byla zodpovědná Studentská knihtiskárna Karel Huber v Praze.

Číslo stálo 1 Kč, k čemuž se samotná administrace v závěru čísla vyjadřuje a apeluje na své čtenáře, aby o Době řekli svým známým a zaslali peníze za předplatné (21 Kč za 20 čísel, k ceně je tak připočteno i poštovné). Vysvětlují, že nízko stanovená cena je účelná, aby byl časopis přístupný pro všechny, zároveň ale dodávají, že s takto nízkým rozpočtem je existence listu zcela závislá na čtenářích.

Nejčastějším přispěvatelem byl Karel Teige, mimo něj ale do Doby přispívala řada jiných osobností, českých i zahraničních. Nebyl zde ovšem konkrétní okruh přispěvatelů, každé číslo přinášelo nová jména.

První výtisk měl 16 stránek a začíná důležitým článkem podepsaným celou redakcí, kterým se chce Doba představit svému čtenářstvu, a v němž si vymezuje svůj program a cíl (viz příloha č. 1). Chce se stát orgánem moderních a pokrokových tendencí a názorů v umění, vědě, filosofii, sociologii i v politice, kriticky zaznamenávat všechny významné kulturní i politické aktuality a vytvořit z Doby „ohnisko, v němž se sbíhají zprávy o mezinárodní kulturní i politické činnosti, která chce spolupracovati na díle společenského pokroku a která je připravena k obraně proti kulturní reakci a proti fašismu.“¹⁶ Tímto Doba odhalila i své budoucí směřování, z příspěvků je jasně patrné levicové smýšlení autorů, několikrát se tu opakuje kritika imperialistických zemí, a naopak obdiv nad socialistickými úspěchy.

Časopis Doba vycházel každých čtrnáct dní od února 1934 do listopadu 1935, celkem vyšlo dvacet čísel, přičemž od jedenáctého čísla vycházela vždy jako dvojčísla. Všechna čísla se vyznačovala shodnou grafickou úpravou, často doplněnou o drobné tematické ilustrace, a také podobnou tematikou příspěvků. Objevovaly se zde články reagující na politické události, společenská témata ovlivněna především žalostnou situací společnosti způsobenou hospodářskou krizí. Dále příspěvky z oblasti kultury, recenze

¹⁵ MUKAŘOVSKÝ, Jan. Dějiny české literatury. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 354.

¹⁶ Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 1.2.1934., r. 1, č. 1., s. 1.

filmů, knih i výstav. Součástí každého čísla byly i inzerce knižních novinek z významných českých nakladatelství, zvláště Odeonu Jana Fromka, který byl současně vydavatelem časopisu. V tématice jednotlivých vydání se redakce časopisu držela svého cíle stanového v úvodu, a to: „...*nejen knihy a výstavy, divadla a kina, nýbrž všechny významné události kulturní a politické aktuality budou kriticky zaznamenávány v listě, který – jakkoliv jeho obcovací řeč je česká – chce být obrazem mezinárodního světa, obrazem mezinárodní intelektuální a sociální aktivity.*“¹⁷

Z hlediska grafického uspořádání tvoří každé číslo několik hlavních článků obsažených i v obsahu na titulní straně. Kromě nich je zde i řada kratších článků psaných v podobě sloupků, nacházejících se po obou okrajích stránky, které celé číslo doplňují. Ve většině případů jsou bez signatury nebo jsou podepsané pouhými iniciály, ze kterých se bohužel nedá určit pravý autor.

V záhlavní části titulní strany jsou uvedeny údaje o ceně, jméno Karla Teigeho jako hlavního redaktora a graficky je zvýrazněna číslice označující číslo časopisu a titul „DOBA“, který je pro důraz ohraničen černým rámečkem. Podtitul časopisu je pak napsán v mnohem menším měřítku na dalším řádku. Součástí titulní strany je také zmiňovaný obsah oddělený svislou čarou do pravého okraje stránky. V zápatí se nacházejí ještě údaje o datu, ročníku, čísle časopisu a počtu stran, přičemž číslování časopisu vždy navazuje na předchozí výtisk, celkem se jedná o 275 stran. Tuto grafickou podobu si časopis uchoval po celou dobu svého vycházení, tedy až do listopadu 1935.

2.1 Odpovědný redaktor – Karel Teige

Karel Teige (1900–1951) byl literární a výtvarný teoretik a kritik, překladatel z francouzštiny a organizátor meziválečné umělecké avantgardy. Ve dvacátých letech se podílel na vzniku a formování poetismu, od třicátých let působil jako teoretický mluvčí Skupiny surrealistů.

Publikoval v mnoha časopisech a sbornících, zejména avantgardních. Kromě Doby se jako redaktor nebo spoluredaktor podílel i na Orfeovi (1920–1921), Stavbě (1923–1931), Pásmu (1925–1926), ReDu (1927–1931), Zemi Sovětů (1931–1935) a dalších. V mládí se chtěl stát malířem a jeho první samostatné publikace (Archipenko a Jan Zrzavý) jsou věnovány výtvarnému umění, intenzivně se zajímal i o další obory jako byla

¹⁷ Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 1.2.1934., r. 1, č. 1., s. 1.

kinematografie, architektura nebo divadlo. Teige byl obráncem avantgardní tvorby, v roce 1920 byl jedním ze zakladatelů uměleckého svazu Devětsil, orgánu nového revolučního umění.¹⁸

Několikrát navštívil Francii a po celý život spolupracoval s francouzskými umělci, jejichž díla i překládal. Byl také členem Svazu socialistických architektů (1929–1936), věnoval se grafice, typografii a knižnímu designu (například pro nakladatelství Melantrich nebo Odeon). V letech 1929–1930 působil jako hostující docent sociologie architektury a estetiky na německém avantgardním učilišti Bauhaus v Dessau. Během moskevských procesů vystoupil proti stalinské justici a vyvolal tím roztržku uvnitř surrealistického hnutí, které na protest opustil Vítězslav Nezval. Po květnu 1945 Teige z některých svých názorů ustoupil, ale opakovaně odmítavým postojem ke schematismu umění podrobenému ideologii se vyčlenil z linie komunistické kulturní politiky.¹⁹

Ke konci života byla řada jeho edičních projektů znemožněna a Teige se stal obětí komunistické kampaně proti své osobě. Zemřel v roce 1951 na srdeční infarkt.

¹⁸ BLAHYNKA, Milan. Čeští spisovatelé 20.století: slovníková příručka. Praha: Československý spisovatel, 1985, s. 638–641.

¹⁹ Slovník české literatury po roce 1945: Karel Teige [online]. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=578&hl=karel+teige+>

Tematické okruhy Doby

Časopis Doba byl ve své době orgánem levicově a protifašisticky zaměřených intelektuálů, proto je záměrem práce charakterizovat několik vybraných článků dokazujících toto levicové zaměření Doby i její orientaci na sovětské Rusko. S ohledem na to, že v Době zcela chybí pravidelné rubriky, zvolené příspěvky jsou pro lepší přehlednost rozdělené do několika okruhů dle jejich tematiky.

3. Společenská témata

3.1 Hospodářská tíseň

Jedním z témat časopisu byly sociální problémy společnosti zapříčiněné hospodářskou krizí, která připravila o práci až milion lidí. Pro ukázkou je vybráno několik příspěvků věnujících se tomuto tématu, a především nabádajících ostatní občany k pomoci a solidaritě s takto postiženými.

Ihned v prvním čísle z února 1934 se Karel Vojan v článku s titulem *Vše po dítě!* vyjadřuje k iniciativní akci „Demokracie dětem“. Tento manifest představitelů vědy a umění vyzýval občany Československé republiky, zvláště všechny velké státní korporace, ke společné spolupráci při pomoci dětem ohroženým bídou a hladem důsledkem hospodářské tísně.²⁰ K výzvě, která vyšla v neděli 21. ledna v Lidových novinách se postupně přidala řada velkých organizací, jako například Československý červený kříž, Československá obec sokolská nebo Svaz junáků-skautů.²¹ Výzvu podepsali rektori vysokých škol, divadelní a výtvarní umělci, hudebníci i spisovatelé bez rozdílu jazyka či vyznání. Kladně se k ní vyjádřil i tehdejší prezident Tomáš Garrigue Masaryk, který ohroženost budoucí generace vnímal nejen v hospodářské bídě, ale také v otázce mravní, kdy poukázal na zvyšující se počet rozvrácených rodin.²²

Samotného Masaryka pak ve svém článku citoval i Vojan, který byl iniciativě také nakloněn a tehdejší situaci porovnával s dobou svého vlastního dětství během první světové války. Tehdy ovšem byla situace jiná – děti byly sice také hladové a trpěly nedostatkem způsobeným válkou (Vojan dokonce vzpomíná na svého kamaráda, kterého

²⁰ Lidové noviny, 21.1.1934., r. 42, č. 36., s. 1.

²¹ Lidové noviny, 23.1.1934., r. 42, č. 39., s. 3.

²² Lidové noviny, 28.1.1934., r. 42, č. 49., s. 5.

zastřelili kvůli krádeži prosa), císařova pomocná akce byla ale klamná. Císařské heslo „vše pro dítě“ se kterým se objevovaly fotografie císaře v novinách, bylo jen prostředkem pro získání falešných zásluh. V tomto kontrastu vyzdvihoval demokracii nad starou monarchií, demokracii, která nezastírala dětskou bídu a chápala, jak důležité je ji řešit. Přičemž její hlavní smysl spatřoval v tom, že tak demokratičtí občané chtěli učinit ze své vlastní vůle.²³

Stěžejním článkem prvního čísla je *Nesmrtelnost* Julia Fučíka, zabývající se taktéž sociální otázkou. V článku kritizuje nečinnost lidí k milionům nezaměstnaných, kteří kvůli hladu často páchají přestupky proti zákonu, aby měli z čeho kupovat jídlo. Kritizuje lži, které hlásají politici i novináři o situaci ve společnosti. Celý článek je obrovskou kritikou kapitalistické společnosti, která se nedokáže postarat o miliony nezaměstnaných. Fučík udává i přesná čísla počtu nezaměstnaných, která od roku 1928 vystoupala až na 778 tisíc (tedy o 739 tisíc více, než tomu bylo před pěti lety). K tomu také dodává, že neuspokojivou podporu, v podobě desetikoruny týdně, dostává jen necelá čtvrtina těchto nezaměstnaných. A co ti ostatní? Zbývá přes půl milionu lidí, kteří nemají práci a nedostává se jim žádné pomoci. Kde berou tito lidé peníze na živobytí, jak to, že ještě nezemřeli hlady? Fučík se také ironicky ptá, zda jsou snad tito lidé cirkusovými umělci, kteří dokážou žít měsíce bez potravy? Vzápětí vysvětluje, že ve skutečnosti získávají peníze z protizákonných činností jako jsou žebrota, prodávání nezdaněných produktů, prostituce, pašeráctví, krádeže atd. Poukazuje také na zoufalé činy, kterými se lidé bez práce snaží dostat do vězení, jen aby byli v teple a mohli žít z vězeňské stravy. Apeluje tím na čtenáře, aby nebyli nad osudy těchto chudáků lhostejní a nezavírali oči před jejich utrpením.²⁴

S krizí ve společnosti souvisí i ztráty hodnot, na které poukazuje Laco Novomeský v článku *Aféra v Bahňanech*. Komentuje zde kritickou reakci, kterou rozpoutala ukázka z díla Gejzy Vámoše „Žid severa a juhu“, která vyšla v literárním revui *Slovenské Smery*. Gejza Vámoš, slovenský prozaik a lékař, svým dílem kritizuje židovské prostředí na malém městě. Vámošovo dílo vyvolalo bouři nevolí v Píšťanech, kde Vámoš působil jako lázeňský lékař. Místní židovské obyvatelstvo spatřovalo v románových Bahňanech Píšťany, a rozhodlo se podat na Vámoše trestní oznámení pro urážku židovstva.

²³ VOJAN, Karel. Vše pro dítě, in: *Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život*, 1.2.1934., r. 1, č. 1., s. 2–3.

²⁴ FUČÍK, Julius. *Nesmrtelnost*, in: *Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život*, 1.2.1934., r. 1, č. 1., s. 8–11.

Mimoto se ve Vámošově práci objevuje i postava úplatného doktora, ve kterém spolek lázeňských lékařů spatřil urážku lékařského stavu a podal na Vámoše žalobu u lékařské komory. Novomeský vidí v této aféře obraz celé maloměšťácké situace související s bankrotem zřízení. Podle něho nejde o aféru literární, ale spíše o zoufalou snahu maloměšťanstva bránit své již staré a přežitě pojmy, neexistující rodinnou idylu i své domnělé hodnoty. S bankrotem zřízení ztratili maloměšťtí obchodníci hospodářský stav, který jim zajišťoval existenční blahobyt a naději na spokojené stáří. Nyní musí s hrůzou pozorovat rozvrat všeho, co pro ně bylo smyslem života. Poukazuje také na skutečnost, že nikdy dříve se maloměšťácká společnost nezabývala díly moderní literatury, naopak literaturou a uměním spíše opovrhovala. Nyní je však tento protest proti Vámošovi jen jedním z případů fašistické reakčnosti maloměšťáků.²⁵

3.2 Situace v Německu

Mezi další témata hýbající celou společností bezpochyby patřila i situace v Německu. Redakce Doby pohlížela na rostoucí fašismus v sousední zemi s velkými obavami a jedním z jejich vytyčených cílů byla i obrana proti fašismu. Nebyli jediní, toho času byl také ve Francii otevřen Ústav pro studium fašismu za účelem ideologického boje proti nebezpečí, které fašismus přinášel.

V lednu 1933 byl Hitler jmenován říšským kancléřem. O měsíc později vypukl požár v budově Říšského sněmu, z jehož založení obvinil Hitler komunisty, což se stalo záminkou k jejich pronásledování. Po smrti německého prezidenta Paula von Hindenburga v srpnu 1934, spojil Hitler úřad říšského kancléře a prezidenta a prohlásil se Vůdcem. NSDAP se stala jediným povoleným politickým uskupením a její odpůrci byli zavíráni do koncentračních táborů.²⁶

Režim nastolený Adolfem Hitlerem vyvolal pochopitelně vlnu emigrace. Právě k tomuto tématu se ihned v úvodním čísle vyjadřuje František Šöner, který se v článku nazvaném *Oddělovací čára v německé emigraci* velmi kritickým pohledem obrací na německé emigranty, kteří uprchli z vlasti před hitlerovským režimem, ale sami nemají dostatek odvahy bojovat proti novému fašistickému režimu se všemi důsledky, které

²⁵ NOVOMESKÝ, Laco. Aféra v Bahňanech, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 1.2.1934., r. 1, č. 1., s. 5–7.

²⁶ DVORÁK, Jan a kol. Moderní dějiny pro střední školy. Světové a české dějiny 20. století a prvního desetiletí 21. století, Brno 2014, s. 59.

může tento boj obnášet. Mezi uprchlíky lze nalézt vůdčí představitele dosavadní německé kultury, kteří mohli svou další tvorbu zachránit pouze útekem přes hranice. Právě těchto umělců si Schöner ve svém článku všímá, poukazuje na třídění mezi německými emigranty, které brzy ukázalo, že ne každý, kdo prchl z Německa, je bezvýhradně Hitlerovým odpůrcem.

Řada umělců se neštítala tvořit na objednávku nových německých vládců a klidně tak popřít celou svou předešlou tvorbu. Světu tak prokázali, že jejich práce a umění nebyla ničím jiným než živností. Někteří z nich jsou přímo jmenováni a tím vystaveni Schönerově kritice. První z nich, Gerhart Hauptmann²⁷, je zde popsán jako ziskuchtivý umělec, pro kterého je umění především otázkou peněz, bez námahy se přizpůsobil a Německo ani neopustil. Autor se od něho dle vlastních slov „s *odporem odvrací*“. Dalšími jmenovanými jsou Thomas Mann²⁸ a Alfred Döblin²⁹, kteří se stali jedněmi z prvních přispěvatelů do německého exilového literárního časopisu vycházejícího v Nizozemsku pod názvem Die Sammlung. Tímto činem se v Německu dostali na seznam nežádoucích autorů, jejichž knihy nesměly být prodávány. A zde jejich hrdinství končí – na základě této informace poslali Mann i Döblin telegram Göebbelsovi³⁰, ve kterém se oba obhajují nedostatečnou informovaností. Mann údajně nevěděl, že se jedná o emigrantský časopis a Döblinův článek byl prý dokonce otištěn bez jeho vědomí. V neposlední řadě je zde zmíněn i Hans Reimann³¹, který ze strachu zrušil svou naplánovanou přednášku v pražském rozhlase. Podle autora je důležité na tyto hanebnosti v německé emigraci poukazovat, zároveň přednáší svůj názor, že jedinými platnými pomocníky proti hitlerovskému režimu mohou být revoluční, proletářští spisovatelé.³²

K tématu německé a rakouské emigrace se, i když v jiném světle, vrací i Vilém Nový v sedmém čísle z 26. dubna 1934. Vilém Nový působil v meziválečném období jako funkcionář KSČ a jeho článek je, skrze tematiku prchajících Němců a Rakušanů z rodných zemí zaplavených fašismem, obžalobou československé vlády a zfašizovaného tisku, který vedl proti rakouské i německé protifašistické emigraci divokou kampaň.

²⁷ Gerhart Hauptmann (1862–1946) byl německý prozaik a nejvýznamnější německý dramatik přelomu 19. a 20. století. Hauptmann byl nositelem Nobelovy ceny za literaturu z roku 1912.

²⁸ Thomas Mann (1875–1955) byl německý prozaik a esejista, držitel Nobelovy ceny za literaturu z roku 1929.

²⁹ Alfred Döblin (1878–1957) byl německý expresionistický spisovatel a lékař.

³⁰ Joseph Goebbels, jeden z nejvyšších nacistických představitelů, se stal po převzetí moci nacisty říšským ministrem propagandy. Jedním z jeho prvních činů ve funkci byl příkaz k pálení knih židovských a protinacistických autorů

³¹ Hans Reimann (1889–1969) byl německý satirik a scénárista.

³² SCHÖNER, František. Oddělovací čára v německé emigraci, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 1.2.1934., r. 1, č. 1., s. 15–16.

V čele této kampaně je podle Nového odpolední list *Večer*, který byl spolu s *Venkovem* ústředním tiskovým orgánem agrární strany. Tito „*agrární pantátové, fašističtí uzenáři a polekáni maloměšťáctví vlastenci*“³³, jak je Nový označuje, varují před germánskými marxistickými židy, kteří podle nich zaplavili Prahu, ubírají práci nezaměstnaným a připravují stát o miliony. Podle Nového jsou to nesmysly, fašistická štvánice, jejíž hloupost je evidentní, ale rozdíly v přístupu k jiným emigrantům ho nutí k reakci.

Je pravdou, že v Československu žila početná německá i rakouská emigrace, což je logicky vysvětleno jeho geografickou polohou, ale to je taky jediná pravda, kterou v agrárnických listech nalézám. Vyvrací informace o zatížení státní pokladny i zabírání pracovních míst, přičemž si neodpustí ironickou poznámku: „...*najednou tolik lásky k našim nezaměstnaným!*“ Němečtí emigranti u nás naopak žili ve velké bídě, v malých místnostech laciných bytů. Útěkem za hranice zachránili svůj holý život, po měsíce trvajícím úporném podzemním boji s fašismem, ale v ČSR na ně čekal pouze dvouměsíční prozatímní pas a pak bezohledné vyhoštění. S rakouskými emigranty to bylo snad ještě horší, jednalo se především o vídeňské uprchlíky z republikánského sociálně demokratického Schutzbundu (viz politické kauzy), pro které československá sociální demokracie vytvořila emigrantské tábory s tuhou vojenskou disciplínou.

Autor se neubrání tomu porovnávat současnou emigrační politiku s přístupem předchozích československých vlád k ruské bělogvardějské emigraci.³⁴ Zmiňuje se o tom, kolik příslušníků ruských bělogvardějců získalo státní občanství, pracuje ve státních službách a na kolik desítek milionů přišla tato kontrarevoluční emigrace československé poplatníky. Cíleně zmíní i jméno Pavla Gorgulova, taktéž ruského emigranta, který se usadil v Praze a vystudoval zde dokonce lékařskou fakultu. Tento Pavel Gorgulov, kterého československá vláda ochotně přijala, uskutečnil roku 1932 v Paříži atentát na tehdejšího francouzského prezidenta Paula Doumera, za svůj zločin byl po několikaměsíčním vězení popraven gilotinou. V tomto porovnání se Nový uchyluje ke kritice poměru, se kterým se demokratický stát staví k protihitlerovské, protifašistické a protidolfussovské emigraci.

Podle těsnopisecké zprávy ze schůze senátu Národního shromáždění republiky Československé z 10. května 1932 hovoří stejně i František Nedvěd, senátor za

³³ NOVÝ, Vilém. Německá a rakouská emigrace, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 26.4.1934., r. 1, č. 7., s. 108.

³⁴ Bělogvardějci byli příslušníci skupin bojujících v letech 1918 až 1920 proti Rudé armádě za obnovení carství, jedná se o ruské označení vojenských odpůrců bolševické vlády.

Komunistickou stranu Československa. On ve svém projevu před senátem reaguje na atentát spáchaný Pavlem Gorgulovem jen několik dní před konanou schůzí, 6. května 1932, a je zajímavé sledovat, jak se jejich argumenty shodují, ačkoliv Nového příspěvek je napsán o dva roky později. Fakt, že Gorgulov získal lékařský diplom na pražské univerzitě označuje za světovou ostudu a v souladu s Novým si všímá rozdílů, které československá vláda klade ve vztahu k emigrantům ze zemí fašistické diktatury a těm ze sovětského Ruska, kterým se vychází všemožně vstříc. A z jakých důvodů tomu tak je? I tady se Nový s Nedvědem shodují, senátor to shrnul takto: „...*Pro nás je to ovšem pochopitelné, poněvadž všem těmto lidem, kteří sem přišli ze sovětského Ruska, této smečce dobrodruhů stačilo, když prohlásili: Já jsem nepřítel bolševiků, já se chystám vrátit se tam v příhodné chvíli a bojovat proti nim – a okamžitě se jim otevřely salony pana Kramáře a pokladna pana ministra Beneše a také se zakročilo u rektorátů a profesorů, aby přimhouřili oko při zkoušce, aby tito lidé mohli nabývat diplomů, provozovat zde praxi a zabírat místo chudým českým studentům.*“³⁵

Kromě těchto propastných rozdílů v chování k emigrantům, vyzdvihuje Vilém Nový, v kontrastu s kroky československé vlády, sovětskou vládu SSSR. Sovětské odborové organizace vybraly 1 milion šilinků a prostřednictvím Mezinárodní rudé pomoci³⁶ je rozdělily mezi oběti Dollfussova teroru. Mimo tuto finanční pomoc, využitou především v samotném Rakousku rodinám uvězněných a zabitých, nabídla vláda sovětského Ruska azyl rakouským schutzbundistům, kteří se pomalu odvraceli od sociální demokracie. Na tomto příkladu poukazuje na nutnost každého kulturního člověka zastávat právo azylu v Československu, právo svobodného pobytu pro německou i rakouskou emigraci, která je pro Nového protifašistickou a revoluční silou proti diktatuře Hitlera a Dollfusse.³⁷

S německým fašismem souvisejí i příspěvky Michaila Dinnika, který se v článku na pokračování s názvem *Spenglerova kniha barbarství*, zabývá dílem německého filozofa Oswalda Spenglera, ve kterém spatřuje fašistické rysy. Spenglera, proslulého zvláště knihou *Zánik Západu*, označuje Dinnik za nositele fašistických zjevení. Vyjmenovává

³⁵ Historické senátní tisky z 3. volebního období: 5. zasedání – stenoprotokoly. Senát PČR [online]. [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: https://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/3vo/stena/146schuz/S146001.htm

³⁶ Mezinárodní rudá pomoc byla organizace mezinárodní solidarity založená Komunistickou internacionálou, vznikla v roce 1922 na pomoc politickým vězňům „třídniho boje“ po celém světě. (Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Mezinárodní_rudá_pomoc)

³⁷ NOVÝ, Vilém. Německá a rakouská emigrace, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 26.4.1934., r. 1, č. 7., s. 108–109.

zde jeho díla, od doktorské disertační práce, přes světově proslulý *Zánik Západu*, až k jeho nejnovějšímu dílu *Rozhodná léta*. Spenglerovu filosofii pokládá za teoretickou základnu německého národního socialismu, a jako doklad spojitosti mezi spenglerismem a Hitlerovskými politickými ideami, předkládá Spenglerovu teorii o dvojím původu lidského rodu ze spisu *Člověk a technika*. V této práci z roku 1931 hovoří o předurčenosti společenských tříd na základě dvojího původu lidského rodu, přičemž vládnoucí vrstvy pocházejí z šelem, což jim přirozeně zaručuje držení moci, zatímco vykořisťované třídy pocházejí z býložravců. Ve stejné kritice Dinnik pokračuje i u hodnocení díla *Rozhodná léta*, kde dle něho dochází ke krajnosti vykořisťovatelského cynismu a Spengler popírá jakákoliv hospodářská nebo politická práva pracujícího lidu.³⁸

3.3 Významná výročí

Zajímavou sondou do myšlení redaktorů Doby je i to, jakým způsobem informují o významných výročích. Konkrétně se jednalo o výročí tři sta let od smrti Albrechta z Valdštejna, zavražděného 25. února 1634. Současně ale na rok 1934 připadalo i výročí bitvy u Lipan, jedné z bitev husitských válek svedené 30. května 1434, při níž zemřel vůdce radikálních husitů Prokop Holý, a od které uplynulo právě pět set let.

Oficiální oslavy takto velikých historických jubileí jsou pro redakci Doby součástí propagandy vládnoucí a vládní ideologie. Zatímco se s velkou slávou připomínalo jubileum Albrechta z Valdštejna, jakožto nejvyššího generála nejmocnější armády třicetileté války, Doba se pozastavuje nad tím, proč se s mlčením přechází jubileum Prokopa Holého? Dle nich si buržoazie vybírá hrdiny podobných oslav tendenčně, na oslavovaných osobnostech se snaží demonstrovat své současné zájmy, a proto také jejich historickou úlohu zkresluje a falešně vykládá, neboť skutečná historie se jí do rámce aktuálních zájmů nehodí. Historikové ani spisovatelé nebyli v hodnocení osobnosti Valdštejna jednotní, ale oficiální historiografie jeho i třicetiletou válku zahalovala do vznešených ideologických závojevů, boje katolictví s protestantismem, boje západní kultury se středoevropskou a podobně.³⁹ Neznámý autor, ukryvající se pod písmenem *H.*, však na stránkách březnového čísla vykládá Valdštejna především jako politika se zálibou

³⁸ DINNIK, Michail. Spenglerova kniha barbarství, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 1.2.1934., r. 1, č. 1., s. 13–15.

³⁹ Neznámý autor. Valdštejn, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 15.3.1934., r. 1, č. 4., s. 57–59.

ve zrádné diplomacii, díky níž si naplňoval své cíle. Mimoto je pro něj tento císařský generál také reprezentantem mladého kapitalismu usilující o vytvoření centralizovaného státu. Feudální moc knížat ale nechtěla dopustit uskutečnění tohoto programu, a Valdštejn se tak stal obětí jejich intrik. Na nátlak feudálů nechal císař Ferdinand svého generála zavraždit.⁴⁰

Ke stejnému tématu se Doba vrací i ve svém červnovém čísle, tedy bezprostředně po lipanském výročí. Valdštejn byl rakouským vojevůdcem, Prokop Holý vojevůdcem českým, ale zatímco Valdštejn byl generál, Holý byl revolucionář v čele revolučního lidu, a to je podle Doby důvod, proč se na něho nevzpomíná.

Komunistická ideologie v Československu považovala husitství za svého ideového předchůdce a její snahy o provedení revoluce a vybudování beztřídní společnosti měly svůj předobraz právě v husitství. Boj husitů jako takový byl v paralele vnímán jako boj československého proletariátu a porážka u Lipan byla jeho krvavým zakončením.⁴¹ V tomto duchu o lipanském výročí píše i Doba, domnívající se, že: „...*veliká a slavná vítězství husitských vojsk nejsou pro dnešní buržoasii vhodnou záminkou oslav a jubilejních proslovů; dnešní buržoasie má své pochopitelné důvody k tomu, aby se zdržela připomínati „potomkům husitů“ slavná vítězství české středověké revoluce, proto nechtěla vzpomenouti ani nejslavnější vítězné bitvy u Domažlic.*⁴²“⁴³ Pětisté výročí bitvy u Lipan, označené zde za tragické ukončení husitské revoluce, však nešlo ze strany oficiálních kruhů přehlížet. Autor se tedy zabývá otázkou, jakým způsobem se postavili k přípravě oslav události, která znamenala veliké vítězství panské kontrarevoluce a fakticky první krok k Bílé hoře. Bitva u Lipan byla srážkou revoluce a kontrarevoluce, bojem Táborů a Sirotků s českými pány, podle oficiálního názvosloví se tedy jednalo o bratrovražedný boj. Oficiální oslavy tak využily bitvy jako varování před dalším bratrovražedným bojem, čímž apelovaly na tehdejší skutečné dědice revolučních táboritů, revoluční frontu vyznávající heslo „Tábor je náš program“, mezi které se nepřímo přihlásil i autor článku. Dle něj: „...*lipanská bitva byla vítězstvím kontrarevoluční fronty, šlechty a pražských patricijů [...] a jestliže dnešní patricijská Praha uvádí porážku*

⁴⁰ Neznámý autor. Valdštejn, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 15.3.1934., r. 1, č. 4., s. 57-59.

⁴¹ Bitva u Lipan. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Bitva_u_Lipan

⁴² Bitva u Domažlic se odehrála 14. srpna 1431, Prokop Holý zde téměř bez boje porazil účastníky čtvrté křížové výpravy vedené markrabětem Fridrichem Braniborským a kardinálem Juliánem Cesarinim.

⁴³ Neznámý autor. Výročí Lipan, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 14.6.1934., r. 1, č. 10., s. 159.

*táborské revoluce jako výstrahu, odpovídá dnešní revoluční fronta, že „náš Tábor nesmí dojít k Lipanům.“*⁴⁴ Tímto autor cituje Závěše Kalandru, který stejné heslo použil ve své knize *Znamení Lipan*, vydané téhož roku k oslavě významného výročí. Autor Kalandrovu knihu hodnotí velice kladně, zvláště proto, že podle něho ukazuje na žalostnou nemohoucnost oficiální historické vědy.

4. Polemiky s jinými časopisy

Značná část textů publikovaných v *Době* měla charakter polemický. Redakce tímto způsobem reagovala na články uveřejněné v jiných soudobých novinách či časopisech, se kterými nesouhlasila a měla potřebu vyjádřit na daná témata svůj názor. To, co ovšem redaktorům *Doby* velice vadilo bylo, že se jim v drtivé většině nedostávalo odpovědí. Jednalo se především o redakce *Lidových novin* a *Přítomnosti*, které na jejich polemiky reagovali mlčením. Teige v tomto přístupu spatřoval přímo záměr, který sám v květnovém čísle označuje systémem umlčování.⁴⁵ Domnívá se, že tento systém umlčování je nezbytným doplňkem systému lži, kterým oficiální žurnalistika falšuje skutečnost a horlivě se snaží, aby se její čtenáři o určitých nepříjemných faktech nedozvěděli. Tímto si také vysvětluje skutečnost, proč se ani po čtyřech měsících vydávání *Doby* neobjevily v kulturních rubrikách oficiálního tisku zmínky o existenci nového časopisu. Podle Teigeho dávají redaktori přednost mlčení, aby se jejich čtenáři pokud možno, o *Době* vůbec nedozvěděli: „*snad by mohla „Doba“ působiti neblahým vlivem na jejich smýšlení.*“⁴⁶

4.1 Lidové noviny

Lidové noviny věnovaly *Době* pozornost pouze jednou, a to potom, co zaznamenaly její zprávu o francouzském koloniálním teroru.

15. února 1934, ve druhém čísle *Doby*, vyšla krátká zpráva s titulem *Vive la france* informující o praktikách Francouzů při mučení indočínských národních revolucionářů, Francouzská Indočína byla koloniálním územím náležejícím Francouzské koloniální říši

⁴⁴ Neznámý autor. Výročí Lipan, in: *Doba*. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 14.6.1934., r. 1, č. 10., s. 159.

⁴⁵ TEIGE Karel. Odpověď mlčením, in: *Doba*. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 9.5.1934., r. 1, č. 8., s. 116.

⁴⁶ Tamtéž, s. 117.

v jihovýchodní Asii. Zpráva se opírá o svědectví advokátky Me Pérau, která tyto informace předala antiimperialistické lize po svém vlastním návratu z Indočíny. Dle nich mělo docházet ke kopání trestanců tak dlouho, dokud nezačali zvracet krev a následně byli kopanci znovu donuceni vlastní krev slízat.⁴⁷ Tento krátký příspěvek ovšem přinesl ostrou reakci v Lidových novinách, 18. února 1934 vyšel článek nadepsaný *Inteligentní idioti*, kde se autor podepsaný pouhým písmenem –r do redakce komunistické Doby silně navezl. Připouští, že je možné, že nějaký sadista v Indočíně nelidsky ztýral trestance, ale vytvořit z toho obžalobu proti Francii může, dle jeho slov, jen kretén.⁴⁸ Zprávu od Me Pérau označuje za idiotskou a přirovnává ji k podobné fámě, jakože se v sovětském Rusku pečou a pojídají malé děti, což kdysi vyšlo v jednom z nacionalistických časopisů. Svou obžalobu zakončuje ještě urážkou, podle níž by inteligence autora článku stačila spíše na obsluhu veřejných záchodů, a ne na vytváření veřejného mínění.

Reakce na sebe pochopitelně nenechala dlouho čekat. Již v následujícím čísle Doby, vydaným 1. března 1934, vychází obsáhlý článek podepsaný redakcí a nazvaný *Inteligentní idioti a koloniální teror*. Rovnítko použité mezi SSSR a francouzskými koloniemi považuje za urážející, Lidové noviny zamlčují zásadní rozdíly a dopouštějí se tak urážky socialistického státu. Redakce uznává, že se ojediněle může surové zacházení s vězni vyskytnout všude, tedy dokonce i v sovětském Rusku, v takovém případě skutečně nelze vinit vládu z odpovědnosti za chování jejího četníka nebo správce věznice, ale dle nich není možné srovnávat situaci ve francouzských koloniích se SSSR. Svě tvrzení dokládají přesvědčením, že zatímco v sovětském Rusku by při zjištění takového činu došlo k okamžitému potrestání viníka, ve francouzských koloniích jsou takto usvědčení sadisté naopak vyznamenáváni odznaky čestné legie.⁴⁹

Redakce Doby obviňuje Lidové noviny ze záměrného zamlčování koloniálních ukrutností a předstírání, že se jedná pouze o ojedinělé případy. Samozřejmě se vyjadřují i k označení „kreténů“, kterými jsou podle Lidových novin ti, kteří na faktech koloniálního sadismu zakládají obžalobu francouzského imperialismu, zde tedy zmiňují Andrého Gida, jednoho z největších spisovatelů tehdejší doby. André Gide, francouzský prozaik, byl sám počátkem třicátých let, jako člen francouzské komunistické strany, okouzlen myšlenkami komunismu. Pro redakci Doby je to „*autor nejskvělejších*

⁴⁷ Neznámý autor. Vive la France, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 15.2.1934., r. 1, č. 2., s. 20.

⁴⁸ Lidové noviny, 18.2.1934., r. 42, č. 88., s. 3.

⁴⁹ Řád čestné legie je nejvyšší francouzské státní vyznamenání, založené již roku 1802 Napoleonem Bonapartem.

moderních románů, duchovní vůdce mladých intelektuálních generací Francie, jehož dílo je ryzím příkladem upřímnosti a pravdivosti ducha.“⁵⁰ Gide podnikl v roce 1925 cestu do francouzské střední Afriky, a právě tato výprava do Konga byla prvním krokem na jeho cestě vedoucí do řad komunistické strany. Své zážitky z cest sepsal v knize o Kongu (*Voyage au Congo*), v českém překladu vydané roku 1928. Z této knihy cituje redakce Doby několik případů, se kterými se Gide během svých cest po Africe setkal. S ohromnou bídou, hladem, řáděním epidemií, ale i s domorodci prchajícími před francouzským terorem, bitím otroků i vypalováním domorodých vesnic. Redakce Doby se tedy ptá, patří snad mezi tyto „inteligentní idioty“ i André Gide upozorňující na koloniální teror? Dokladem jejich tvrzení je i fakt, že Gideova obžaloba nevyvolala žádné důsledky, nedošlo k potrestání viníků – pro redakci Doby jasný důkaz, že se nejedná pouze o ojedinělé případy, ale o celý a úplný systém, ve kterém jsou krutost a sadismus stálou a příznačnou vlastností imperialistického kolonialismu a kapitalismu. Proč se tedy snaží Lidové noviny takové informace zlehčovat a zastírat? Dle Doby je v jejich zájmu, aby české obecnost neměla tušení, jak „sladká Francie“ ve svých dominiích uplatňuje svoji svrchovanost. Na tuto odpověď už Lidové noviny nijak nezareagovali a Doba se ani do budoucna již žádné další reakce nedočkala.

Pánové dali slovo dámě, tak zní název článku Jana Krejčího reagujícího opět, tentokrát však v jiné souvislosti, na příspěvek uveřejněný v Lidových novinách. Onen příspěvek, na nějž měl potřebu Krejčí reagovat, vyšel na titulní straně středečních Lidových novin 7. února 1934 pod nadpisem *Morituri te salutant* a jeho autorkou byla Naděžda Melniková-Papoušková. Reakční odpověď Krejčího se však objevila až téměř měsíc poté, ve třetím čísle časopisu 1. března 1934. Původně měl být totiž článek zařazen již do druhého čísla z 15. února, ale pro nával látky, zvláště pro aktuální podrobné články o pařížských a vídeňských událostech (viz kapitola o politických kauzách), bylo nutné jeho vydání odložit do dalšího čísla.

Tématem polemiky se stala tragická událost z 30. ledna 1934, kdy se při sestupu, po úspěšném pokusu o světový výškový rekord, zřítil sovětský stratosférický balón *Osoaviachim* i s tříčlennou posádkou. Melniková-Papoušková tuto událost využila ke kritice zbytečného hazardování v oblastech vědy i sportu pro pouhou „rekordovou vášeň“, kterou je Evropa i Amerika posedlá. Rozumnou a poctivou soutěž tak, podle autorky, nahrazuje soutěž o co nejnebezpečnější překonávání rekordů, jen aby se mohlo

⁵⁰ Redakce Doby. *Inteligentní idioti a koloniální teror*, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 1.3.1934., r. 1, č. 3., s. 34–39.

říct, že „u nás v SSSR je vše jako v Evropě, ba dokonce mnohem lepší.“⁵¹ Motivací sovětského vzletu byla tak pouhá touha dokázat, že technika SSSR je na neobyčejné výši. Nejvíce zarážejícím je pro ni zvolání, které vznášející posádka během startu volala – „Ať žije XVII. sjezd strany! Ať žije soudruh Stalin! Ať žije světová revoluce!“, což posluchačům uvedlo moskevské rádio během speciální relace o startu balonu. Sama sebe se ptá, co mají tyto pozemské věci společného s prostorem, do něhož letěli? Se Sluncem, k němuž se přibližovali? Ruská posádka tak svými činy a odvahou oslavovala představitele vyšší moci a volali tak jako kdysi gladiátoři: *Morituri te salutant – Bud' zdrav, Césare, jdoucí na smrt tě zdraví.*

Svým příspěvkem si ovšem vysloužila ostrou reakci Jana Krejčího, který se skrze kritiku Melnikové-Papouškové opřel i do poslance národně socialistické strany Jaroslava Stránského, jenž byl vydavatelem Lidových novin a poskytoval ji ve svých listech pravidelný prostor pro „pomlouvání Sovětského svazu“. Tímto příspěvkem ovšem v očích Krejčího překonala vše, co dosud v tomto oboru vykonala. Její snahu namluvit čtenářstvu, že sovětská letci podnikají lety do stratosféry jen proto, aby překonali Ameriku, považuje za urážející omyl dokazující pouze její neznalost. Zvolání startujících letců, kterým se Melniková-Papoušková tolik zabývala, a které dokonce přirovnala k pozdravu římských gladiátorů jdoucích na smrt, naopak Krejčí považuje za naprosto přirozený. Její přirovnání naznačující snad, že sovětská letci zahynuli proto, aby se zalíbili Césarovi (myšleno Stalinovi) označuje za „*plivnutí po památce tří lidí, jichž přátelství by si vážil každý čestný člověk na celém světě*“.⁵² Tři vědečtí pracovníci, budovatelé socialismu, kteří se dlouhodobě na svůj let připravovali, v okamžicích vzletu pozdravili komunistickou stranu, pro Krejčího zcela očekávaný a plně pochopitelný krok – „*...komunistickou stranu, která vedla ruský lid do vítězného boje za osvobození, která organizuje výstavbu socialismu a umožňuje všem pracujícím plně rozvíjet jejich schopnosti a sílu.*“ Ze stejného důvodu mu nepřijde ani vhodné pozastavovat se nad pozdravem věnovaným Stalinovi, vedoucímu soudruhovi této strany. Její článek nelze brát osobně, Doba ho vidí jako nelichotivou vizitku, vizitku nejen oné dámy, původem Rusky, pocházející z rodiny, která měla o co přijít při likvidaci carismu, což z ní činí zhrzenou,

⁵¹ MELNIKOVÁ-PAPOUŠKOVÁ, Naděžda. *Morituri te salutant*, in: Lidové noviny, 7.2.1934, r. 42, č. 67., s. 1–2.

⁵² KREJČÍ, Jan. Pánové dali slovo dámě, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 1.3.1934., r. 1, č. 3., s. 48.

ale také jako vizitku skupiny české inteligence sdružené kolem poslance Stránského i jeho spolupracovníků.

4.2 Přítomnost

Pozornost věnovala Doba i nezávislému týdeníku *Přítomnost*, k čemuž ji vedly především články jeho šéfredaktora Ferdinanda Peroutky. Peroutka byl význačnou osobností české předválečné demokratické žurnalistiky a patřil k výrazným kritikům nacismu i komunismu, jejichž ideologie považoval za nebezpečné. Redakce Doby ovšem Peroutku za duchovní kapacitu rozhodně nepovažovala a sami svůj zájem o tento týdeník vysvětlovali tím, že ač se jedná o časopis nevalné úrovně, zaujímá silnou pozici v československém veřejném životě a je potřeba na něj reagovat.

Poprvé přichází Doba se svými námitkami směřujícími k *Přítomnosti* již ve třetím čísle z 1. března 1934. Zde se Teige pod článkem *Karel Čapek uvažuje o osudu kultury* kriticky vyslovuje k Čapkovým úvahám otištěným v osmém čísle *Přítomnosti*. Čapek se ve zmiňovaném článku nazvaném jednoduše *Co je kultura* zabývá nejen otázkou kultury, ale především vzdělání. Vzdělanost definuje jako dědictví, nashromážděné zkušenosti lidstva a věků, které nám jednoduše padají do klína. Vyslovuje ale obavy o budoucnost vzdělanectví i o samotnou budoucnost lidstva. Vidí, že vzdělanost i kultura spadá pod dosavadní úroveň, a tím jsou ohroženy také její vymoženosti – tolerance, svoboda myšlení, lidská práva i justice. Osobní vzdělanost přestala být ideálem, lidé se neponaučují z dějinných zkušeností, a sestup inteligence je podle Čapka cesta k zbarbarizování všech. Zároveň zde přináší svůj pohled na smysl vzdělávání, které vidí v uchování a ochraně poznatků i hodnot, jež lidstvo vytvořilo, a ke kterým s námahou celých dějin došlo. Tímto názorem objasňuje své tvrzení, že „*revoluční doby vzdělanost nenávidí, právě pro to její poslání uchovat plnou náruč odkazů*“. Kulturu vidí jako souvislost s veškerým lidským dílem a bez nepřetržitého pokračování by podle Čapkova názoru kultura nebylo.⁵³

Proti jeho postojům se Teige vymezuje, a v souladu se svým marxistickým smýšlením, kriticky komentuje především Čapkův názor o nenávisti revolučních dob vůči vzdělanosti. V úvodu své polemiky nejprve cituje Leninovu definici kultury, která se částečně, pro jisté Čapkovo udivení, jak ironicky dodává, shoduje s definicí Čapkovou.

⁵³ ČAPEK, Karel. Co je to kultura, in: *Přítomnost*, 21.2.1934., r. 11, č. 8., s. 123–124.

Lenin v kultuře taktéž spatřuje soubor všeho, co lidská společnost doposud utvořila, ale to, co oba v otázce pojetí kultury zásadně odlišuje je právě oné Čapkovo vidění revoluce jako nepřítele kultury. Podle Teigeho se tak dopouští zrady na historickém poznání, a naopak uvádí příklady kulturotvorné síly revolucí i revolučních dob. Počínaje Velkou francouzskou revolucí se dostává až k revoluci bolševické, která dle něj vykonala největší kulturní dílo dějin, což je v textu pro větší naléhavost zvýrazněno tučným písmem. Za kulturně destruktivní sílu zodpovědnou za kulturní úpadek následně, v opozici k Čapkovi, označuje kontrarevoluci, přičemž revolucí myslí boj socialismu a kontrarevolucí boj fašismu o moc. Pro posílení svého názoru cituje i pražského německy píšícího žurnalistu Egona Kische, politickým smýšlením taktéž komunistu: „*kultura a revoluce jsou tak nerozryvně spojeny jako fašismus a barbarství.*“⁵⁴ Nakonec se Teige nebrání ani osobním útokům na Čapka, jemuž vyčítá neznalost Leninových spisů, přičemž ideje leninismu přímo nazývá nejvyšší kulturní hodnotou, jíž se lidstvu v našem století dostalo. Opovrhuje Čapkovým naříkáním v Přítomnosti o ohrožení lidských práv, protože jeho slova vidí v přímém rozporu s jeho politickou činností. Čapek stojí, dle jeho slov, na straně, která žaláruje a persekvuje, a ani jako žurnalista se nikdy nepostavil za svobodu tisku proti cenzuře nebo proti persekuci revolučního tisku. Za jedinou záchranu kultury a zároveň za jedinou záruku jejího dalšího rozmachu považuje Karel Teige překonání kapitalistického útlaku a socialistickou přestavbu společnosti.⁵⁵

Autorem nadcházející polemiky byl Jan Krejčí, který považoval za nutné reagovat v Době na štvavé články napadající osoby činné v rozmanitých oborech revolučního hnutí, které byly v Přítomnosti otištěné pod pseudonymem Inglmayer. Krejčího útočný článek je nazván *Trotl dělá kariéru* a tímto troblem označuje právě Inglmayera, jehož pseudonym odhaluje, a krátce tak přibližuje čtenářům Doby, kdo se za ním skrývá. Jedná se o inženýra Ladislava Mayera a pojmenování trotl není náhodné, neboť Mayer je autorem autobiografického románu *Trotl*. Mayer působil nejprve v redakcích komunistických časopisů, kde mu ostatní redaktoři v dobré víře pomáhali, ale s tím, jak sílil teror proti revolučnímu hnutí, Mayer obrátil, a jeho články se začaly objevovat v sociálně demokratickém tisku i v Přítomnosti. Krejčí ho označuje za dezertéra plného ješitnosti toužícího se pomstít, přičemž k samotným Mayerovým článkům se pro jejich

⁵⁴ TEIGE, Karel. Karel Čapek uvažuje o osudu kultury, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 1.3.1934., r. 1, č. 3., s. 41.

⁵⁵ Tamtéž, s. 39–43.

trapně nízkou úroveň odmítá vyjadřovat.⁵⁶ Mezi tyto články patřil příspěvek *Jak se měla narodit proletářská literatura*, uveřejněný v Přítomnosti 14. března 1934. Mayer se v něm skutečně ironicky vysmívá komunistickým ideálům, například tímto způsobem popisuje, jak se v Rusku hrají šachy: „Každý ví, co je hra v šachy. Po prkénku o 64 políčkách se šoupají figurky. V Rusku se nepěstuje hra v šachy jako taková, nýbrž třídní umění šachové. Prkénka o 64 políčkách, figurky a chytristika není zábava pro zábavu, střelci a koně pohopkávají s políčka na políčko ve zcela jiném duchu, než u nás na západě, to jest nikterak demokraticky, šachy se ani zbla nepodobají ukolébavce, ony byly postaveny na revoluční basi a jistě že je na ně pamatováno s malým místečkem v příští pětiletce.“⁵⁷

Polemiky s Přítomností se na stránkách Doby objevovaly ještě několikrát, ale kromě jedné výjimky zůstávaly vždy bez odpovědi. Ovšem ani zmiňovaná výjimka nebyla pro redakci Doby v žádném případě dostačující. Jednalo se o článek Lubomíra Linharta, jenž v šestém čísle Doby, v článku *o Eisensteinovi a Sinclairovi*, polemizoval s kritikou, kterou o Eisensteinovi a jeho mexickém filmu otiskl v Přítomnost dr. Otto Rádl. Eisensteinem je myšlen Sergej Michajlovič Eisenstein, sovětský filmový režisér a scénárista. Rádl se mu věnuje v příspěvku *Bouře nad Eisensteinem*, kde rozebírá režisérův nejnovější film *Bouře nad Mexikem* a kriticky ho označuje za ztroskotání a obrovské selhání největšího sovětského režiséra.⁵⁸ Finanční příspěvek na film o Mexiku Eisensteinovi poskytl americký spisovatel Upton Sinclair, toho času kandidát na guvernéra Kalifornie. Díky těmto financím se podařilo natočit velké množství materiálu, ovšem po čase se pro finanční vyčerpání s natáčením muselo přestat, film zůstal nedokončený a Eisenstein se na jaře 1932 vrátil do SSSR. Natočený materiál ovšem zůstal v USA, kde k němu už Eisenstein neměl přístup a později z nich vznikl film sestříhaný již jinými filmaři. Zatímco Rádl považuje režisérův americký neúspěch za nepřekvapivý a odmítá ho svádět na pouhou hanebnost Američanů, kteří jeho projekt finančně zmrzačili, Linhart naopak ve své reakci z neúspěchu viní jedině Sinclaira. Jeho příspěvek je obžalobou kapitalistické filmové produkce, která omezuje uměleckou svobodu, na rozdíl od produkce sovětské, jež nabízí téměř neomezené prostředky, a na kterou byl Eisenstein ve své práci zvyklý. To bylo také podle Linharta důvodem, proč byl režisér

⁵⁶ KREJČÍ, Jan. Trotl dělá kariéru, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 12.4.1934., r. 1, č. 6., s. 92–93.

⁵⁷ INGLMAYER. Jak se měla narodit proletářská literatura, in: Přítomnost, 14.3.1934., r. 11, č. 11., s. 169–171.

⁵⁸ RÁDL, Otto. Bouře nad Eisensteinem, in: Přítomnost, 4.4.1934., r. 11, č. 14., s. 215–218.

z USA i Mexika vypovězen, poté co se začal Sinclair i jeho přátelé obávat o investovaný kapitál. Domnívá se, že Eisenstein chtěl vytvořit mohutný sociální, revoluční epos, ale místo něj byl divákům podvodně předložen film Uptona Sinclaira a jeho hollywoodských řemeslníků, kteří z práce Eisensteina ponechali jen zkreslené torzo. Linhart následně obviňuje Rádla z neznalosti a nepochopení proletářského základu sovětské kinematografie a jejího třídního charakteru.⁵⁹

Jen dva dny po vydání Linhartova článku se v šestnáctém čísle Přítomnosti objevil nový příspěvek Otty Rádla, tentokrát věnovaný německému divadelnímu herci a režisérovi Erwinu Piscatorovi. A v tomto příspěvku se Době konečně dostává odpovědi, ale jak již bylo zmíněno, odpověď je to velmi neuspokojivá. Rádl totiž pouze uvedl několik slov směrem ke komunistům, pro které jsou sovětští autoři nedotknutelnou veličinou: „[...] *tahle otázka může totiž neobyčejně zajímat naše komunisty, pro něž je všechno, co přichází ze Sovětska, naprosto tabu, vrchol dokonalosti a je zahaleno posvátnou nedotknutelností: jako třeba režisér S. M. Eisenstein. Analytická studie jeho uměleckého charakteru, kterou jsme mu věnovali na těchto stránkách před čtrnácti dny, je totiž naplnila slepým vztekem, v něm nám vynadali reakcionářských měšťáků. Nepokusili se sice ani v nejmenším něco z naší charakteristiky vyvrátiti, omezili se na konstatování, že Upton Sinclair je nějak podezřelý socialista.*“⁶⁰ Teige je rozčilen tím, že se Rádl vůbec neobtěžoval uvést na jakou komunistickou kritiku odpovídá, neuvedl na jaký článek reaguje, kdo je jeho autorem, ani v jakém časopise byl otištěn. To, že Rádl polemizoval s Dobou, aniž by se název Doby na stránkách Přítomnosti ocitl, považuje za důkaz svých domněnek, že si Přítomnost předsevzala o jeho časopise mlčet.

Dvakrát polemizovala Doba přímo s redaktorem Přítomnosti, Ferdinandem Peroutkou. Nejprve to byl ve čtvrtém čísle Julius Fučík, který Peroutku kritizoval za to, že jako redaktor listu, který se prý obrací k inteligentnímu čtenářstvu, publikuje články autorů jako je Josef Reyl, kterého považuje za výrobce nejnižší podliteratury. Reyl je autorem *Dvaceti dopisů Stalinovi*, které byly číslo za číslem v Přítomnosti zveřejňovány a vytvořily tak z Reyla v očích čtenářstva autoritu na otázky týkající se Sovětského svazu. Fučík viní Peroutku z množství prostoru, který Reylovi věnoval, jeho *Dvacet dopisů* totiž vidí jen jako vymyšlené pomluvy, neboť Josef Reyl v Sovětském svazu nikdy nebyl.

⁵⁹ LINHART, Lubomír. Eisenstein a Sinclair, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 12.4.1934., r. 1, č. 6., s. 91–94.

⁶⁰ RÁDL, Otto. Rozmluvy s divadelním revolucionářem, in: Přítomnost, 18.4.1934., r. 11, č. 16., s. 251.

A přestože je již v Československu velké množství odborníků s reálnými zkušenostmi ze Sovětského svazu, Peroutka dal raději přednost Reylově pokleslé literatuře, což jen dokazuje jeho protibolševismus.⁶¹

Autorem dalšího příspěvku namířeného proti Peroutkovi byl Karel Teige. Ten svým příspěvkem *Peroutkovy maléry s marxismem* reagoval na jeho názory, uveřejněné v šestnáctém čísle *Přítomnosti*, kde hovoří o Marxově nauce a bodech, ve kterých je dle něj již překonána. Vyslovuje svou nedůvěru v kulturní a tvořivou schopnost proletariátu a hrozí se katastrofy, která by nastala, pokud by si nejméně vyvinutá třída podmanila společnost.⁶² Teige ale svým příspěvkem dokazuje, že Peroutka vůbec nečetl a nezná základní spisy Marxovy, Engelsovy ani Leninovy. Celý jeho článek označuje za zábavné představy plné nesmyslů a osoby, které by mohly považovat proletariát za zaostalou a kulturně nevypělou třídu, potom nazývá buržoazními nafoukanci a snoby.⁶³ Navíc se pozastavuje nad tím, jak může Peroutka přijít se svou nedůvěrou v proletariát právě v době, kdy se SSSR, jako proletářský stát, stal zemí obrovského technického, vědeckého a kulturního pokroku, zatímco v buržoazních zemích západu spatřuje Teige kulturní hřbitov. Peroutka dle něj dokázal, že Marxe nečetl, nerozumí mu, a přesto si dovoluje s ním nesouhlasit. Do podobné roviny staví i prezidenta Masaryka, který sice Marxe četl, ale také mu neporozuměl. Na závěr se sám sebe ptá: „*Což opravdu není čtenářům Přítomnosti těžko snášet všechny ty nesmysly, které o marxismu povídá Ferdinand Peroutka, jenž o něm nic neví a jemuž je z duše lhostejno, jak marxismus ve skutečnosti vypadá?*“⁶⁴

Přestože se Doba ze strany Peroutky žádné odpovědi na stránkách *Přítomnosti* nedočkala, za jistou satisfakci označuje dopisy, které do redakce *Doby* docházely, a mezi kterými byli i odběratelé *Přítomnosti*. Houževnaté mlčení Peroutky tak nemohlo zabránit tomu, aby mnozí z čtenářů *Přítomnosti* neprojevovali svůj souhlas se stanoviskem, které v polemizovaných tématech zastávala Doba.⁶⁵

⁶¹FUČÍK, Julius. O formách zdravého rozumu čili Konstancie Babelová, Josef Reyl a Ferdinand Peroutka, in: *Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život*, 15.3.1934., r. 1, č. 4., s. 49–54.

⁶²PEROUTKA, Ferdinand. O tom překonání marxismu, in: *Přítomnost*, 18.4.1934., r. 11, č. 16., s. 245–247.

⁶³TEIGE, Karel. *Peroutkovy maléry s marxismem*, in: *Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život*, 26.4.1934., r. 1, č. 7., s. 103.

⁶⁴Tamtéž, s. 111.

⁶⁵TEIGE Karel. *Odpověď mlčením*, in: *Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život*, 9.5.1934., r. 1, č. 8., s. 124.

4.3 Listy pro umění a kritiku

Velkou polemickou kauzu, do které se redakce Doby zapletla, vyvolal také článek otištěný v Listech pro umění a kritiku. Listy, vycházející každých čtrnáct dní pod vedením Bedřicha Fučíka, zveřejnily ihned v prvním čísle druhého ročníku článek *Jiří Wolker po desíti letech*. Článek byl vydaný u příležitosti desátého výročí Wolkerovy smrti, které připadalo na 3. ledna 1934, a byl podepsaný anonymní šifrou F. Hlz⁶⁶. Podle Doby se snažil o snížení významu Wolkerova básnického díla, a proto redakce považovala za svou povinnost tuto literárně-kritickou falzifikaci odmítnout. V pátém a šestém čísle tak Karel Teige společně s Vítězslavem Nezvalem uveřejnili článek o významu Wolkerova odkazu, který byl polemikou namířenou proti Listům.

Jiří Wolker je jako revoluční básník milován proletariátem, jeho básně si zamiloval zcela spontánně již v dobách, kdy byly ještě za Wolkerova života publikovány v revolučních a dělnických časopisech. Nezval s Teigem v tom ale spatřují podstatu problému, který nutil přísluhovače vládnoucí třídy, v zájmu buržoazie, odcizit odkaz tohoto revolučního básníka proletariátu a přivlastnit ho buržoazii. Po deseti letech od Wolkerovy smrti je ale jasné, že se jim tento podvod nezdařil, a tak se obracejí k jinému manévru, a to k útoku proti revolučnímu významu básnických hodnot Wolkerova díla. Článek otištěný v Listech vyčítají jeho anonymitu: „*Šifra F. Hlz není zkratkou neznámého jména. Je maskou kolektivu lidí známých jmen, úkrytem autorů, kteří se nestyděli podepsat se na knihy, vychvalované oficiální kritikou, ale kteří neměli dost statečnosti, podepsati svým jménem útok proti mrtvému básníku.*“⁶⁷ Postupně se tak vyjadřují ke všem částem šifrovaného článku, který přes úvodní atak proti tzv. Wolkerovu kultu, postupně rozebírá jednotlivé sbírky Wolkerovy poesie. Jeho první sbírka *Host do domu* je označena jako poesie srdíčka, plná dětské naivity v nedobrém slova smyslu, ve které jsou básně založené na pouhé improvizaci, nedomyšlené, nedotvořené a jsou pouhým hrubým materiálem skutečné básně.⁶⁸ Tato analýza podle Doby: „*nedokazuje nic jiného, než že pisatel nebo pisatelé onoho článku jsou plebejské mozky, které nedovedou chápati poesii, že jsou to slepci, hovořící zmateně o barvách, že jsou tupé vnímavosti vůči*

⁶⁶ Pod šifrou se ukrývali autoři Bedřich Fučík, František Halas, Pavel Levit a Vilém Závada, in: BLAHYNEK, Milan a kol. *Čeští spisovatelé 20. století: Slovníková příručka*. Československý spisovatel, 1985, s. 707.

⁶⁷ TEIGE, Karel; NEZVAL, Vítězslav. *Hovory o Wolkerovi, význam Wolkerova odkazu*, in: Doba. *Časopis pro kulturní, sociální i politický život*, 29.3.1934., r. 1, č. 5., s. 70.

⁶⁸ HLZ, F. *Jiří Wolker po desíti letech*, in: *Listy pro umění a kritiku*, r. 2, č. 1, s. 2.

básnickému výrazu. “⁶⁹ V podobném duchu se nese i obhajoba *Těžké hodiny* i jednotlivých Wolkerových básní a balad. Skutečný záměr článku vidí ve snaze „*vyřídít Wolkeru jako typ revolučního básníka*“, přičemž také v souladu se svou vlastní ideologií prohlašují, že: „*Wolker chtěl býti a byl komunistou.*“⁷⁰

Mimo jiné autoři Teige s Nezvalem kritizují i tiskový koncern Melantrich, který byl vydavatelem Listů pro umění a kritiku. Melantrich nepovažují za pouhé nakladatelství, ale za důležitý politický faktor, jenž je centrálou tiskovin národně socialistické strany a útočištěm mnohých zkrachovalých exkomunistů. Proti tomuto názoru se ale Listy ohrazují a zdůrazňují, že výběr nakladatelství je svobodnou volbou básníka, jenž chce zprostředkovat své dílo čtenářům, a takové nakladatelství je na všechny strany nezávislé. Z tohoto důvodu jsou i plně nezávislé Listy, jejichž svobodu Melantrich nikterak neomezuje. Naopak považují svobodu Listů za větší než má Teigeho Doba, a samotný Teige dle nich nikdy nepochopí, že volba nakladatelství je volbou ze svobodné vůle.⁷¹

Teigeho polemické poznámky, otištěné v osmém čísle 9. května 1934, stěžující si na nečinnost a mlčení ostatních listů vyvolaly reakci ihned 10. května, a to v kulturní rubrice ústředního deníku České strany národně sociální, v Českém slově. Teige si v Době na České slovo jmenovitě stěžoval, vadilo mu, že na svých stránkách nereflektovalo polemiku o Wolkerovi. České slovo tedy odpovídá tím, že: „*svůj názor na Wolkeru vyslovilo hned při jeho jubileu, nečekajíc na Dobu.*“⁷²

O něco ostřeji odpověděl Bedřich Fučík ve svých Listech pro umění a kritiku, který Teigeho teze o záměrném umlčování nazývá fňukáním a jménem Listů dodává: „*...nepokládáme Karla Teigeho za nějakou „vynikající duchovní kapacitu“, nýbrž jen za žlučovitou figurku, která vztekle podupává a diví se, že si toho nikdo nevšímá a nebude všímat, dokud nebude mluvit o věci.*“⁷³

⁶⁹ TEIGE, Karel; NEZVAL, Vítězslav. Hovory o Wolkerovi, význam Wolkerova odkazu, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 29.3.1934., r. 1, č. 5., s. 71.

⁷⁰ TEIGE, Karel; NEZVAL, Vítězslav. Hovory o Wolkerovi, význam Wolkerova odkazu (2), in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 12.4.1934., r. 1, č. 6., s. 86–87.

⁷¹ FUČÍK, Bedřich. Nakladatelství Melantrich, in: Listy pro umění a kritiku, r. 2, poznámky – s. 64.

⁷² Teigova revue Doba, in: České slovo, 10.5.1934., r. 26, č. 107., s. 8.

⁷³ FUČÍK, Bedřich. Ještě Wolker = Teige, in: Listy pro umění a kritiku, r. 2, poznámky – s. 64.

5. Politické kauzy

5.1 Aféra Alexandra Staviského

Koncem roku 1933 vyšla na povrch francouzská korupční aféra, ve které sehrál hlavní roli Serge Alexandre Stavisky. Tento Francouz ukrajinského původu obchodoval s falešnými cennými papíry za podpory významných osob společnosti včetně vládních představitelů, Staviského podvody se pohybovaly v částkách stovek milionů. Poté co vyšly finanční podvody najevo spáchal Stavisky sebevraždu, zastřelil se. Aféra byla spojována s představiteli levicové vlády, následkem byla řada protivládních bouří, které vyvrcholily 6. února 1934. Tehdy vyšli do ulic pravicoví demonstranti a výsledkem střetu s policií bylo 15 mrtvých. Vláda tlaku odolala a došlo ke sjednocení levicových stran, které utvořily tzv. Lidovou frontu.⁷⁴

Této kauze se v článku na pokračování věnoval Adolf Hoffmeister a Laco Novomeský. Hoffmeister svůj příspěvek nazvaný *Lokálka* doplnil o ilustraci znázorňujícího Staviského s revolverem u spánku (viz příloha č. 2). Střela, která z pistole vychází ale neprotíná jen jeho hlavu, nýbrž celou řadu dalších postav. Tím autor poukazuje na fatální následky spolupráce se Staviským pro představitele francouzské politiky, v aféře spatřuje katastrofu nejen vlády, ale celého systému.⁷⁵

Na Hoffmeistera v dalším čísle z 15. února 1934 navázal Novomeský, v těchto dnech se ale situace ve Francii vyhrotila a z aféry Alexandra Staviského vyrostly obrovské demonstrace, ve kterých redakce *Doby* spatřuje novou perspektivu politického vývoje. Demonstrace se z Francie šíří i do Rakouska, přímo do hlavního města, kde propuká generální stávka.

Aféra kolem podvodníka Staviského se stala ústředním zájmem celé Francie a na jejím příkladu autor článku Laco Novomeský poukazuje na velkou společenskou krizi, která se nevyhnula ani Francii. Podle jeho slov se ve vypuknuté aféře soustředily veškeré trpkosti a rozhořčení pramenící z mezinárodní krize.⁷⁶ Jako jeden z příkladů uvádí snižování platů státních i veřejných zaměstnanců, a především nerovnoměrné poměry

⁷⁴ DVORÁK, Jan a kol. *Moderní dějiny pro střední školy. Světové a české dějiny 20. století a prvního desetiletí 21. století*, Brno 2014, s. 53.

⁷⁵ HOFFMEISTER, Adolf. *Lokálka*, in: *Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život*, 1.2.1934., r. 1, č. 1., s. 3–5.

⁷⁶ NOVOMESKÝ, Laco. *Paříž – historie čtyřiceti dnů*, in: *Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život*, 15.2.1934., r. 1, č. 2., s. 18–22.

mezi společenskými třídami – proletariátem nuceným snášet příkoří ze strany buržoazie. Proletariát, dle marxistické ekonomie, označuje v kapitalistické společnosti vykořisťovanou společenskou třídu dělníků, která byla nucena prodávat svou pracovní sílu vlastníkům výrobních prostředků, kterým byla buržoazie složená ze zámožnějšího městského obyvatelstva. Kritika kapitalismu jako nerovné společnosti byla typická právě pro marxisty, mezi které se jako představitel slovenských komunistických intelektuálů řadil i Novomeský.

5.2 Povstání rakouských dělníků

Jednou z dalších událostí únorových dnů 1934, kterou redakce Doby ve svých číslech několikrát rozebírala, byla situace v Rakousku, kde došlo k povstání rakouských dělníků vůči pravicově vedené vládě Engelberta Dollfusse.

Za radikalizací dělnické třídy v Rakousku stála neutěšená hospodářská situace, jejich nejvýznamnější politickou silou byla sociální demokracie v rámci níž již v roce 1923 vznikl Schutzbund, polovojsenská organizace na obranu proti pravicové reakci. Naopak hlavní silou buržoazního tábora byla křesťanskosociální strana vedená od roku 1932 Engelbertem Dollfusem, jejímž ozbrojeným nástrojem byl Heimwehr. K vyostření situace došlo během hospodářské krize, kdy Heimwehr otevřeně vystupoval proti parlamentnímu zřízení a žádal jeho zrušení. Současně se v Rakousku aktivizovali i rakouští nacisté orientující se na fašismus hitlerovského Německa. Od března 1933 do ledna 1934 došlo postupně k rozpuštění parlamentu, zákazu Schutzbundu i Komunistické strany Rakouska. Dollfuss dále sloučil svou křesťanskosociální stranu s dalšími pravicovými stranami, čímž vznikla Vlastenecká fronta. Od ledna začal Heimwehr postupně obsazovat budovy sociálně demokratického tisku a 11. února vláda rozhodla o zákazu strany.⁷⁷

Samotné boje vypukly 12. února po obsazení dělnického domu v Linzi, kde se shromážděné dělnictvo postavilo se zbraní v ruce na odpor. Proti bránícím se dělníkům povolala vláda vojsko s těžkými zbraněmi i letectvem. Situace se šířila dále i do Vídně, kde dělnictvo vyhlásilo generální stávkou. Veškeré veřejné budovy, včetně vídeňské radnice, byly obsazeny vojskem a nad celým Rakouskem bylo vyhlášeno stanné právo.

⁷⁷ ČEREŠŇÁK, Bedřich. Boj rakouského proletariátu v únoru 1934 a jeho ohlas v dělnickém hnutí v českých zemích, in: Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Brno 1975, s. 54-55.

Špatně organizované jednotky Schutzbundu bez vrchního velení však nemohly odolat přesile Heimwehru a armády. Několikadenní občanská válka tak 18. února 1934 skončila.

Levicově orientovaná Doba se v těchto bojích pochopitelně staví na stranu dělnictva, jehož činy označuje za hrdinný odpor. Za hanebné považuje kroky některých sociálnědemokratických vůdců, kteří se od bojů distancují.⁷⁸ Své komunistické přesvědčení dále dokládají i v článku Závise Kalandry *Vídeňské svědectví*. Neúspěch proletariátu přikládá Kalandra chybějící masové bolševické straně, coby proletářskému předvoji, a špatné politice sociální demokracie ve kterou dělnictvo vkládalo své naděje. Všechno, co bylo na vídeňském povstání nerozhodného a vedoucího k nezdaru, bylo podle něj plodem sociálně demokratické výchovy a politiky. Vůdci rakouské sociální demokracie totiž od počátku nepřipouštěli možnost revolučního postupu, což zdůvodňovali malostí a slabostí Rakouska, které v obklopení imperialistických sousedů čekajících na možnost intervence, není dostatečně samostatné. Touto teorií sociální demokraté odvrátili proletariát od revoluce v době Maďarské a Mnichovské republiky rad.⁷⁹ Jejich tezi označovanou jako austromarxismus Kalandra naopak nazývá přímým opakem marxismu, pomocí něhož byl rakouský proletariát dalších patnáct let vydáván na pospas buržoazii. Podmínky pro vypuknutí dělnického povstání připravil imperialistický spor mezi Francouzi, Němci a Italy snažícími se získat nad Rakouskem vlastní hegemonii. Přestože podmínky byly pro rakouské dělníky v mnoha ohledech nepříznivé, proletariát nebyl ideově připravený a stála proti nim převaha ozbrojené moci, pokusili se se zbraní v ruce zabránit fašistické diktatuře. V jejich pokusu Kalandra spatřuje důkaz možné obranyschopnosti vůči fašismu, vyzdvihuje jejich houževnatost a hrdinství s kterým po tři dny čelili převaze.

Proč ale byli dělníci nakonec poraženi? Odpověď je pro komunistu Kalandru jasná – „...na toto „proč“ je jedna odpověď: protože nebylo revolučního vedení a revolučního plánu.“⁸⁰ Jejich boj byl pod vlivem sociálně demokratických vůdců a výchovy oslaben „zhoubnou iluzí“, iluzí, že je možné zadržet fašismus pouhou obranou bez přechodu k protiútoky. Kalandra se odvolává i na Marxe s Engelsem, podle nichž je defenziva smrtí

⁷⁸ Neznámý autor. Vídeň, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 15.2.1934., r. 1, č. 2., s. 22–25.

⁷⁹ Maďarská republika rad v čele s komunistou Bélou Kunem byla dočasným státním útvarem existujícím od března do srpna 1919. Jednalo se o komunistický stát s diktaturou proletariátu. Mnichovská republika rad (nebo také Bavorská republika rad) byla krátce trvajícím (od dubna do května 1919) státem na území Bavorska, taktéž s diktaturou proletariátu.

⁸⁰ KALANDRA, Závise. Vídeňské svědectví, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 1.3.1934., r. 1, č. 3., s. 36.

každého ozbrojeného povstání. Celá krvavá porážka vídeňských dělníků tak svědčí proti reformismu a dokládá potřebu revolučního předvoje, potřebu komunismu.

K vídeňskému povstání se ve svých příspěvcích na pokračování vrací i Karel Teige. I z jeho článků, nazvaných *Domy, kde se bojovalo*, je cítit silné komunistické přesvědčení a stejně jako Kalandra i on z tragického výsledku povstání viní sociální demokracii postupující ve své politice v duchu austromarxismu. Teigovým tématem jsou zde vídeňské obecní dělnické byty, které byly pýchou sociální demokracie a které se v únorových bojích staly jejich dějištěm. Teige vnímá trosky těchto domů, které dělníci do poslední chvíle hrdinně bránili, za důležité památníky v historii proletářských ozbrojených povstání. Dělnické obytné domy byly pro samotné vídeňské dělníky znamením síly jejich třídy, představou socialistického vlastnictví a pozvolného vývoje k socialismu. Teige ovšem předkládá hned několik vysvětlení k tomu, proč jsou tyto představy klamné.

Vídeňská bytová a sociální politika byla dělnictvu celého světa předkládána jako přesvědčující příklad úspěchů pozvolného přechodu od kapitalismu k socialismu. Ovšem v souladu s austromarxismem se otázky sociální řešily prostřednictvím otázky bytové, přičemž byl opomenut základ společenské přeměny – výroba a výrobní poměry. Stranou byla ponechána otázka vlastnictví výrobních prostředků i vlastnictví půdy, ekonomická báze socialismu byla zcela ignorována. Bytovou sociální politiku austromarxismu Teige považuje nejen za neúspěšnou, ale také nemající nic společného s marxismem, ani skutečným socialistickým řešením. A to také z důvodu nerespektování směrnic daných Engelsem⁸¹ v jeho knize *O bytové otázce*. Dle Engelse by se v bytové otázce mělo postupovat vyvlastněním domovního majetku, záborem bytů a následně rovnoměrným přidělem bytové plochy pro všechny obyvatele. Likvidace bytové nouze by se tedy měla řešit záborem velkých a nedostatečně osídlených bytů, nikoliv stavbou domů nových, jak tomu bylo v případě rakouského řešení. Teigeho kritice podléhá i zlevněné nájemné, které rakouskému dělnictvu nepřineslo prospěch, protože naopak umožnilo snížení mezd. Dále se Teige zabývá architekturou domů i uspořádáním samotných bytových jednotek, i zde dochází k názoru, že domy ani svou architektonickou a půdorysnou formou nejsou socialistickým typem bydlení. Označuje je za pouhé levné vydání měšťáckých bytů, postrádá důslednou kolektivizaci bydlení, která by rušila soukromou domácnost. Jako vzor socialistického bydlení uvádí příklad kolektivních domů Sovětského svazu,

⁸¹ Friedrich Engels (1820-1895) byl německý politický filosof a ekonom, spoluzakladatel marxismu.

kde nechybí hlavní prvky jako jsou společné jídelny, velkokuchyně, dětské pavilony nebo kolektivní kulturní sítě.⁸²

5.3 Zatčení Jiřího Krohy

Jiří Kroha byl český architekt a pedagog, představitel české moderní meziválečné architektury a designu. Koncem dvacátých let vstoupil do Levé fronty⁸³ a Společnosti pro kulturní a hospodářské sblížení se sovětským Ruskem. Mimoto absolvoval šestidenní cestu po Sovětském svazu, po jejímž návratu se pustil do intenzivní politické činnosti. V letech 1932–1933 působil jako předseda Výboru pro podporu rodin stávkujících horníků na Rosicko-Oslavansku v Jihomoravském kraji.⁸⁴

Kroha byl také přispěvatelem do časopisu *Doba*, ve kterém vyšel v květnu 1934 jeho článek *Vědecká kritika bytového minima*, jenž byl rozdělen hned do dvou čísel. Svým příspěvkem reagoval na některé námitky Ladislava Žáka, který se již v březnovém čísle *Doby* zabýval Krohovou výstavou uspořádanou v Praze. Jiří Kroha, jakožto profesor architektury v Brně, vypracoval s kolektivem studujících architektů obsáhlý cyklus fotomontáží nazvaný *Sociologický fragment bydlení*. Tento cyklus byl poprvé vystaven na podzim 1933 v Brně na výstavě stavebnictví a bydlení a později od 11. března 1934 i v Praze. Kroha se tímto cyklem pokusil demonstrovat souvislost bydlení s třídním rozdělením společnosti, osvětluje neřešitelnost bytové otázky v rámci kapitalistické společnosti, kde se hluboká propast mezi buržoazií a proletariátem odráží i ve stavební praxi a bytové kultuře. Každý plakát z cyklu fotomontáží je rozdělen do čtyř pásů, ve kterých je vedle sebe ukázáno, jak vypadají určitá fakta (např. výživa, spánek, oděv apod.) ve vrstvách proletářských, středních a vysoké buržoazie. Redakce *Doby* se o výstavě krátce zmiňuje již po čtyřech dnech od jejího pražského zahájení. Práci Jiřího Krohy i jeho spolupracovníků označuje za významnou, a nadto i celý Ústav architektury a stavby měst na České vysoké škole technické v Brně, v jehož čele stál právě profesor Kroha, za nejvýznamnější učiliště architektury v celé západní Evropě.⁸⁵ Své stanovisko obhajují

⁸² TEIGE, Karel. Domy, kde se bojovalo, in: *Doba*. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 1.3.1934., r. 1, č. 3., s. 37-43.

TEIGE, Karel. Domy, kde se bojovalo, in: *Doba*. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 15.3.1934., r. 1, č. 4., s. 61-63.

⁸³ Levá fronta byla organizace českých levicově orientovaných intelektuálů založená roku 1929.

⁸⁴ Jiří Kroha. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: https://es.wikipedia.org/wiki/Jiří_Kroha

⁸⁵ Redakce *Doby*. K sociologii bydlení, in: *Doba*. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 15.3.1934., r. 1, č. 4., s. 54.

také faktem, že proslulá německá architektonická škola Bauhaus byla jen několik měsíců po nástupu nacistů k moci zrušena.

Redakce současně přislíbila, že bude na stránkách svého listu výstavě věnovat ještě více pozornosti, což také v následujícím čísle dodržela. V podrobném článku nazvaném *Sociologické analýsy bytové otázky* se jí věnoval již zmiňovaný Ladislav Žák. Ten také oceňuje správnou myšlenku celého díla i jeho silný emotivní a propagační účinek, nicméně některé fotomontáže považuje za příliš chaotické a složité. Poněkud kriticky se staví ke Krohovým návrhům takzvaného sociálně rodinné domu, který byl projektován jako přechodný útvar, respektující pozvolný vývoj bydlení proletářské třídy od rodinných bytů ke kolektivním domům, a ve kterých Žák spatřuje různé dispoziční vady.⁸⁶ Právě těmito námitkami směřujícími k náčrtu sociálně rodinného domu se zabývá samotný Kroha, který svůj návrh obhajuje a v příspěvcích objasňuje své kroky, součástí článků je i podrobný půdorys bytu ze sociálně rodinného domu.

Z těchto příspěvků a prostoru, který byl Krohovi dán, je patrné, že redakce Doby považovala Jiřího Krohu za význačnou a obdivuhodnou osobnost, proto je pochopitelné jejich zděšení nad zprávou o jeho zatčení, kterou uveřejnili přímo na titulní straně desátého čísla v červnu 1934 (viz příloha č. 3). Nejvyšší soud v Brně rozhodl v pátek 8. června o odsouzení Krohy ke třem měsícům tuhého vězení bezpodmínečně. Následující den se také sešla disciplinární komise České vysoké školy technické v Brně, aby o případu Jiřího Krohy taktéž jednala, a na základě rozsudku se rozhodla profesora Krohu prozatímně zprostit jeho vysokoškolského úřadu. Doba informuje o chystaných akcích na podporu Jiřího Krohy, respektive pro zachování jeho ústavu i profesury, a to z řad architektonických a uměleckých spolků, některých univerzitních profesorů i zástupců intelektuální obce.⁸⁷ Důvodem k jeho zatčení se stal slovní delikt politického charakteru spáchaný přednáškou o Sovětském svazu. V této přednášce kladl dle obžaloby vedle sebe protikladné znaky hospodářského a sociálního systému kapitalistického a socialistického, hovořil o socialismu jako o hnutí likvidující kapitalismus, čímž se dopustil deliktu rušení obecného míru, neboť takové výroky nemají jen dosah národohospodářský a sociologický, ale i politický a ústavní.⁸⁸ Ve všech směrech

⁸⁶ ŽÁK, Ladislav. Sociologické analýsy bytové otázky, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 29.3.1934., r. 1, č. 5., s. 74.

⁸⁷ Neznámý autor. Věc Jiřího Krohy, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 14.6.1934., r. 1, č. 10., s. 157.

⁸⁸ Redakce Doby. Jiří Kroha odsouzen! in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 14.6.1934., r. 1, č. 10., s. 145.

vychvaloval sovětské zřízení v Rusku, přičemž dával najevo, že i u nás by bylo v takovém zřízení lépe. Kroha se obhajoval tvrzením, že nehovořil o československých poměrech, Nejvyšší soud však přesto uznal, že tam, kde Kroha uváděl kapitalistický systém v protiklad k socialistickému, měl na mysli poměry v Československu a srovnával tak sovětské zřízení s demokraticko-republikánskou konstitucí československého státu. Svou přednáškou se tak snažil ovlivnit veřejné mínění k potřebě násilné změny revolucí a současně pobuřoval proti platné demokraticko-republikánské ústavě.⁸⁹

Redakce Doby považuje celý případ za velmi překvapivý, za známku omezování svobody projevu, a staví se jednoznačně na profesorovu stranu, přičemž svůj postoj nad zprávou o rozsudku formuluje takto: „*Zaznamenáváme ji jako příznak doby a situace, v níž svoboda vědeckého a uměleckého projevu, svoboda slovního výrazu vědeckého názoru a poznání je krajně ohrožena. Je povinností kulturní a pokrokové veřejnosti bojovati za obranu této svobody, je povinností architektonické obce mobilisovati své síly k tomu, aby z rozsudku nebyly vyvozovány důsledky, ohrožující Krohovu profesuru na ústavu architektury v Brně, který Kroha učinil nejvýznačnějším ohniskem moderní architektonické tvorby!*“⁹⁰

Je zajímavé porovnat, jak se ke stejné události staví Peroutkův časopis *Přítomnost*, ve kterém se o Krohově případě obšírněji rozepsal, člen Československé strany národně socialistické a zároveň doktor práv, Jaroslav Stránský. Ten se sice snaží celý případ hodnotit z právního hlediska, ale zároveň hned v úvodu potvrzuje své politické přesvědčení o správnosti rozsudku: „[...] *hlásím se k těm, kteří jsou nejvyššímu soudu vděční za přísnost, s jakou hájí našich ústavních řádů a veřejného pokoje. [...] Politicky tedy jsem v Krohově při spíše podjat jako odpůrce obžalovaného než jako jeho obhájce.*“⁹¹ Tam, kde Doba vyzdvihuje Krohu jako význačnou osobnost české architektury i pedagogickou autoritu, Stránský ho označuje za politicky naivního profesora matoucího mysl mladých lidí.⁹² A to, co Doba považuje za ohrožení svobodného projevu, vidí Stránský jako útok na demokratickou formu československého státu. Z čistě právního hlediska ovšem Stránský dospívá k názoru, že rozhodnutí

⁸⁹ Redakce Doby. Jiří Kroha odsouzen! in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 14.6.1934., r. 1, č. 10., s. 145.

⁹⁰ Tamtéž, s. 145.

⁹¹ STRÁNSKÝ, Jaroslav. K případu profesora Krohy, in: Přítomnost, 27.6.1934., r. 11, č. 26., s. 401.

⁹² Tamtéž, s. 401.

Nejvyššího soudu nemá žádnou oporu v zákoně, což dokládá přesnými citacemi paragrafů.

6. Kulturní příspěvky

V tématice článků se kromě politických a společenských témat objevují i příspěvky zabývající se kulturou. Na stránkách Doby je tak možné nalézt nejrůznější články s kulturní tematikou, a to od architektury, malířství, divadla, filmu, literatury, hudby až po rozbor uměleckých směrů či celou řadu recenzí, a to nejen literárních, ale i divadelních, hudebních, recenzí básnických sbírek a podobně. Ovšem i ve výběru zpřístupňovaných kulturních příspěvků je možné spatřovat levicovou orientaci redakce, častým jevem je například vyzdvihování sovětských umělců.

Hned v prvním čísle je jeden z recenzních příspěvků věnován hudbě, přesněji ruskému skladateli Sergeji Prokofjevovi, kterého tu autor příspěvku Emanuel Eggé velmi oceňuje. Zmiňuje hned několik Prokofjevových skladeb a pokládá ho za výtečného klavírního virtuosa. Prokofjev na Eggého zapůsobil natolik, že se k jeho dílu vrací i v nadcházejícím čísle, kde hodnotí další dvě skladatelovy skladby. V jeho hudbě spatřuje revoluční manifestaci, která protíná všechny směry umění. Hovoří o nové době, ve které se rýsuje obrys nového umění a konečně se začínají bourat staré a prázdné směry, ještě zaprášené prachem devatenáctého století.⁹³ „*Prokofjev ví o novém světě práce, ví o novém duchu, který vede lidstvo kolektivním radostným tvořením k vítězství. Prokofjev vyjadřuje tento nový život svou hudbou.*“⁹⁴

O poznání negativnější je recenze marxistického kritika Ladislava Štolla ke knize historika Jana Slavíka *Lenin*. Jak již název napovídá, Slavík se pokusil o životopisný výklad bývalého vůdce Bolševické strany Vladimíra Iljiče Lenina, který byl již toho času deset let po smrti. Slavík se ve své historické činnosti už dříve věnoval ruským dějinám, a zvláště ruské revoluci. Štoll však jeho knihu o Leninovi označuje za hanopis, a nadto hanopis příliš primitivní. Vyčítá mu nedostatek základních vědomostí, dle něj Slavíkovi zcela chybí studium Leninova díla a jeho kniha se spokojuje s pouhou parafrází nejrůznějších citátů Leninových odpůrců a nepřátel, které jsou přetiskovány, a to bez znalosti souvislostí a bez ohledu na to, že tyto názory byly již historickou zkušeností vyvráceny. Profesor Slavík neví nic ani o marxismu, o kterém hovoří, a celkově je podle

⁹³ EGGÉ, Emanuel. A ještě Prokofjev, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 15.2.1934., r. 1, č. 2., s. 30.

⁹⁴ Tamtéž, s. 30.

Štolla kniha vedena pudem profesionálního kontrarevolucionáře a doporučuje ji k přečtení jen lidem, kteří se chtějí pobavit nad úpadkem buržoazního myšlenkového světa: „*Zkrátka a dobře – špatně posloužil pan dr. Slavík české buržoasii [...] Buržoasie – dnes, kdy události na celém světě potvrzují každé Leninovo slovo, kdy každým dnem mocněji vyrůstá velikost geniální vůdcovské postavy Leninovy, nezbytně potřebuje přece chytřejší lidi, kteří by vůdcovskou roli Leninovu umenšili a skryli.*“⁹⁵

Mimo původní příspěvky českých a slovenských autorů obsahuje Doba také články do češtiny přeložené. Jedním z nich je například článek ruského režiséra Vsevoloda Pudovkina nazvaný *Režisérova práce na filmu*. Pudovkin zde popisuje dvouletou práci na filmu *Desertér*, který je jeho prvním zvukovým filmem. Uměleckou hodnotu filmu oceňuje ve chvíli, kdy se film neodtrhuje od skutečnosti, ale stává se sám aktivním účastníkem skutečného života. Jeho film je oslavou života v Sovětském svazu a tvořivé činnosti pracujících mas. Pudovkin čtenářům přibližuje, jakým způsobem byly zpracovávány některé filmové scény, a jak pracoval se zvukem, aby výsledek působil co nejreálněji. Na závěr vyslovuje své přesvědčení o dobře vykonané práci, která posune umění zvukového filmu vpřed.⁹⁶

Na stránkách jednotlivých čísel Doby se také opakovaně objevují inzerce na nově vycházející či doporučované knižní tituly. V drtivé většině se jedná o knihy vydávané v nakladatelství Odeon Jana Fromka, což je logické vzhledem k faktu, že Jan Fromek je současně vydavatelem Doby. Ovšem i ve výběru inzerovaných titulů je možné spatřovat levicovou orientaci redakce (viz příloha č. 4). Ve třetím čísle například redakce láká čtenáře na brzký výtisk „nejúspěšnější knihy letošní sezony v Sovětském svazu“, která vychází v českém překladu pod názvem *Miluji*. Řeč je zde o románu sovětského prozaika Alexandra Avdějenka, která je autobiografickou výpovědí o hrůzném dětství stráveném v dělnické kolonii předrevolučního Ruska, po Říjnové revoluci se chlapce ujme sovětská vláda a z chudého hladového lupiče se stává nový člověk. Součástí inzerce na Avdějenkovu knihu je i citace výroku Maxima Gorkého, který knihu označuje za dokument o životě mladého muže dvacátého století.⁹⁷ K románu *Miluji* se navíc později vrací i Jiří Weil, jehož anotace knihy je na stránkách Doby převzata z literárního časopisu

⁹⁵ ŠTOLL, Ladislav. Slavíkova kniha o Leninovi, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 12.4.1934., r. 1, č. 6., s. 83–84.

⁹⁶ PUDOVKIN, Vsevolod. Režisérova práce na filmu, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 1.2.1934., r. 1, č. 1., s. 11–13.

⁹⁷ Neznámý autor. Avdějenkův román „Miluji“ v češtině, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 1.3. 1934., r. 1, č. 3., s. 47.

Rozpravy Aventina. Vysvětluje zde mimo jiné i název *Miluji*, který se má vztahovat k novému životu, jenž bezprizornímu Avdějenkovi poskytla socialistická společnost.⁹⁸ Tím ale zmínky o knize nekončí, neboť se k ní redakce Doby opět vrací na poslední straně sedmého čísla, kde znovu připomíná, že se jedná o román plný radosti a plností bytí, touhy po družnosti a kolektivní činnosti: „*Tot' skutečný pocit člověka, který se živě účastní na stavbě společnosti, v níž poprvé v historii může být pracující člověk úplně radostný a šťastný.*“⁹⁹ Mimo Avdějenka však Doba uveřejňuje i doporučení na knihy ruských autorů Issaka Babela, Ilji Ehrenburga, Alexandra Fadějeva, Konstantina Fedina, Maxima Gorkého, Valentina Katajeva, Bruna Jasenského, Borise Pilňaka, Michaila Šolochova, Lva Tolstého či Jurije Tynjanova.

6.1 Polemika s Iljou Ehrenburgem

Do rubriky týkající se kultury lze taktéž zařadit polemickou diskuzi, která se rozhořela mezi sovětským spisovatelem Iljou Ehrenburgem a skupinou autorů patřících mezi časté přispěvatelé Doby Adolfem Hoffmeisterem, Karlem Teigem a Vítězslavem Nezvalem. Ehrenburg podnikl cestu do Prahy v rámci své reportérské práce pro moskevský deník *Izvěstia*. Cílem jeho žurnalistické cesty bylo zmapování rakouského povstání dělníků, z Vídně se pak přesunul přes Bratislavu a Brno do Prahy. Ehrenburg získal jak na místě bojů, ve Vídni, tak z rozhovorů s rakouskými emigranty v Brně a Bratislavě mnoho dokumentárního materiálu, který pak vycházel ve formě reportáží na stránkách *Izvěstie* a mimoto vyšel i v knižní podobě, v češtině pod názvem *Občanská válka v Rakousku*. A právě ve dnech svého pražského pobytu se mohl sejít s Hoffmeisterem, Teigem a Nezvalem k debatě o tématu, které zavdalo podnět k jejich časopisecké diskuzi.¹⁰⁰

Tématem polemiky byl surrealismus, důležité soudobé umělecké avantgardní hnutí, v jehož čele stál v Paříži básník André Breton. Na stránkách týdeníků *Tvorba* byl zveřejněn překlad Ehrenburgova útočného pamfletu namířeného proti tomuto hnutí a odpovědi se mu dostalo třemi rozsáhlými články uveřejněnými na stránkách uměleckého měsíčníku *Volné směry*. Autorem prvního z nich nazvaného *Milý příteli Iljo*

⁹⁸ WEIL, Jiří. A. Avdějenko: *Miluji*, in: *Doba*. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 15. 3. 1934., r. 1, č. 4., s. 64.

⁹⁹ Neznámý autor. Význam Avdějenkovy knihy *Miluji*, in: *Doba*. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 26. 4. 1934., r. 1, č. 7., s. 112.

¹⁰⁰ Redakce Doby. Ilja Ehrenburg, in: *Doba*. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 15. 3. 1934., r. 1, č. 4., s. 50.

Ehrenburgu byl Karel Teige, který sám sebe označuje za jednoho z Erenburgových pražských přátel, kteří jsou nuceni k jeho vypískání. Píše: „*Váš insult proti surrealismům je namířen proti skupině, která je nejdůležitějším ohniskem živé básnické myšlenky a revolučního umění v temné západní Evropě; jeho úsudky nejsou ani pravdivé, ani bystré, ani vtípné: omezují se na literátský žvast a planou pomluvu.*“¹⁰¹ Ehrenburg surrealismus odsuzuje jako zrudnou dekadenci prohnilé kultury a svůj názor podtrhuje osmi hlavními výtkami, kterých se dle něj Bretonova skupina dopouští. Vyčítá jim, že otiskli na stránkách svého časopisu nevybíravý útok na André Gidea a také odmítavou kritiku ideologického děje sovětského filmu *Cesta do života*, v níž spatřuje útok proti Sovětskému svazu a socialistické výstavbě. Dále také to, že příliš navštěvují bary a kavárny, místo toho, aby demonstrovali s nezaměstnanými, a rovněž jejich zájem o studium psychoanalýzy a Freudovy sexuální teorie, z nichž se snaží vyvodit důsledky pro básnickou tvorbu. Teige se tedy svým článkem snaží Erenburgovy úsudky jeden po druhém komentovat a přesvědčit ho tak o jejich nepravdivosti. Například obhajuje surrealistickou skupinu z nesprávného obvinění o otištění kritiky sovětského filmu *Cesta do života*, neboť tato kritika nebyla dílem surrealistů, ale pouze otištěným dopisem v rubrice došlé korespondence, a jak Teige dodává, časopisy musí mnohdy v této rubrice zveřejňovat i texty, se kterými se jejich redakce neztotožňuje. Obviňuje Ehrenburga ze zamlčování politické aktivity surrealistů, jejich manifestů proti kolonialismu a na obranu Sovětského svazu, vyčítá mu, že přehlídí jejich revoluční a komunistické smýšlení i úsilí, s kterým se snaží aplikovat filozofii dialektického materialismu do nových oborů.¹⁰²

V podobném duchu se nesou i články Vítězslava Nezvala *K Ehrenburgovu útoku proti surrealismům* a Hoffmeisterův *Můj přítel Ilja Ehrenburg patří na pranýř*, doplněný o jeho typickou karikaturu. Nezval nazývá surrealisty jedinými skutečnými revolucionáři ve sféře umění a poezie, jejichž činnosti Ehrenburg nerozumí a jeho útok proti nim si bere osobně.¹⁰³ Hoffmeister nadto kritizuje i Tvorbu, která jeho pamflet na svých stránkách otiskla, protože ho pokládá za příliš obtížnou látku pro list určený tak širokému obecenstvu, jehož většinu tvoří zvláště proletariát a jen menšina umělců, která ví, že Ehrenburg nemá pravdu.¹⁰⁴

¹⁰¹ TEIGE Karel. Milý příteli Iljo Ehrenburg, in: Volné směry, r. 30, č. 6, s. 139.

¹⁰² Tamtéž, s. 144–145.

¹⁰³ NEZVAL, Vítězslav. K Ehrenburgovu útoku proti surrealismům, in: Volné směry, r. 30, č. 6, s. 148–149.

¹⁰⁴ HOFFMEISTER, Adolf. Můj přítel Ilja Ehrenburg patří na pranýř, in: Volné směry, r. 30, č. 6, s. 149.

Základním jádrem celého sporu je fakt, že zatímco surrealisté sami sebe označují za revolucionáře a komunisty, Ehrenburg tvrdí, že surrealisté nejsou revoluční, nýbrž protirevoluční uměleckou skupinou. Pražské diskuze se pak mimo hlavních oponentů zúčastnili i Ehrenburgova manželka malířka Ljuba Kosinzewa, malíř Emil Filla, literární teoretik Jan Mukařovský, lingvista Roman Jakobson, básník Laco Novomeský, Jan Krejčí, Josef Rybák a novinář Julius Fučík. Jak ale Doba informuje celá diskuze zůstane neukončena, protože obě strany setrvaly na svých stanoviscích. V polemice ale spatřuje důkaz toho, že marxistické teorie umění nejsou dosud přesně formulovány a rozřešeny.¹⁰⁵

6.2 Sjezd sovětských spisovatelů v Moskvě

Velkou událostí pro redaktory Doby byl první všesvazový sjezd sovětských spisovatelů, který se konal od 17. srpna do 1. září 1934. Čeští spisovatelé vydali o svých moskevských zkušenostech zvláštní dvojčíslo (viz příloha č. 5). Sjezdu se účastnilo mnoho zahraničních hostů včetně československé delegace, mezi které patřili i pravidelní přispěvatelé časopisu Doba. Ve speciálním dvojčísle se tak o své zážitky z Moskvy podělili Adolf Hoffmeister, Laco Novomeský, Vítězslav Nezval, Franz C. Weiskopf a Vladimír Borin. Mimo ně patřili mezi členy delegace ještě Géza Včelička a Petr Jilemnický.¹⁰⁶ Současně s literárním sjezdem probíhal v Moskvě i divadelní festival, kterého se taktéž účastnila československá výprava. Zde byl hlavní osobností Emil František Burian, který také následně do Doby přispěl svým pohledem. Jeho článek nazvaný jednoduše *Moskevský divadelní festival* je veskrze obdivem nad kulturou Sovětského svazu a jeho divadelním pokrokem. Burian nezapomíná ani na srovnání s kapitalistickým Západem, kde podle něj naopak divadelní kultura propadá zoufalství. Zatímco na Západě slouží umění přepychu, v Moskvě se stává složkou života celé společnosti a důležitým faktorem ve vývoji na cestě k socialismu.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Redakce Doby. Ilja Ehrenburg, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 15. 3. 1934., r. 1, č. 4., s. 50–52.

¹⁰⁶ Neznámý autor. Zahraniční delegace, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, září 1934., r. 1, č. 11–12., s. 175.

¹⁰⁷ BURIAN, Emil František. Moskevský divadelní festival, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, září 1934., r. 1, č. 11–12., s. 181.

Za všeřikající považuji titulěk příspěvku Vladimíra Borina, který jej pojmenoval *Sjezd v hlavním městě světa*. Borinův obdiv nad Sovětským svazem sálá z celého článku, označuje ho za vedoucí zemi kultury a Moskvu nadto hlavním městem světa. Sjezdu se zúčastnilo přes tisíc delegátů a zastoupeni byli spisovatelé z celého světa. „*Sjezd nebyl jen věcí kultury, spisovatelů a kulturních hlídek časopisů, jako by tomu v podobných případech musilo být ve státech měšťácké Evropy, nýbrž záležitostí státní, všesovětskou.*“¹⁰⁸ Smutnou ironií je Borinovo přesvědčení o svobodě umění, které může být opravdu svobodné pouze v sovětském Rusku, osvobozené od kapitalistického trhu a spjaté se životními zájmy veškerého obyvatelstva i jeho státu. Na důkaz svých slov dokládá příklad hitlerovského Německa, kde byli nefašističtí spisovatelé nuceni emigrovat, zatímco v sovětském Rusku vycházely ve státních nakladatelstvích spisy Dostojevského, přestože jeho ideologie byla v rozporu s marxismem. S dnešními znalosti však už víme, že s upevňováním Stalinovy moci docházelo k potlačení tvorby mnohých autorů, přičemž někteří z nich končili i na popravištích nebo v nápravných táborech. Borin i přes svůj obdiv k Rusku připouští, že ne každé dílo sovětské musí být nutně dobré, což je ovšem přirozenou součástí vývoje, který by nemohl být úspěšný bez nezbytných omylů a zastávek. Sjezd navíc vnímá také jako mezinárodní tribunu vyzývající umělce celého světa k boji proti fašismu a válce, za obranu míru.

Nejrozsáhlejším článkem týkající se sjezdu sovětských spisovatelů byl příspěvek Vítězslava Nezvala. Pozice Nezvala byla specifická tím, že odjel do Moskvy jako obhájce surrealismu. Hned v úvodu svého článku *Kolem sjezdu sovětských spisovatelů v Moskvě* připomíná Charkovskou mezinárodní konferenci revolučních spisovatelů z roku 1930, jejíž výsledky označuje za trapné a neakceptovatelné. Na zmiňovaném sjezdu, kam přijeli i zástupci levicových umělců z ČSR, se avantgarda dostala pod palbu kritiky a jejich představa revoluce v umění přestala korespondovat stalinským představám o revoluční přeměně světa.¹⁰⁹ Nezval tehdy odmítl přijmout teze Charkovského kongresu, na rozdíl od jiných československých delegátů jako byli Bedřich Václavěk nebo Vlado Clementis, za hrozné ale považoval zvláště to, že tyto teze akceptoval velký surrealistický básník

¹⁰⁸ BORIN, Vladimír. Sjezd v hlavním městě světa, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, září 1934., r. 1, č. 11–12., s. 183.

¹⁰⁹ MOLDANOVÁ, Dobrava. Avantgarda mezi imaginací a ideologií, in: Sborník příspěvků přednesených na prvním mezioborovém sympoziu: Česká kultura a umění ve 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 52.

Louis Aragon.¹¹⁰ Zároveň se vyjadřuje i k narážce otištěné v Přítomnosti, která byla adresována přímo jemu a varovala ho před trpkým zklamáním, kterého se se svým surrealistickým stanoviskem v Moskvě dočká. Nezval ji označuje za hloupou, za hanopis namířený proti surrealismu i proti Sovětskému svazu, pravdou ale je, že na sjezdu sovětských spisovatelů došlo k přijetí socialistického realismu jako závazné umělecké metody, která jako jediná souzní s politickou linií komunistických stran, přičemž avantgardní směry měly být potlačeny.¹¹¹ Z těchto důvodů nakonec musel být pro Nezvala sjezd skutečně zklamáním. Při svém popisu se zaměřil zvláště na přednášku Nikolaje Bucharina, kterého označuje za vzdělaného marxistu, statečného bolševika a doufá v brzké vydání celé přednášky v češtině, neboť dle jeho slov stojí za další studování.¹¹² Nezval se tak v návaznosti na Bucharinovu přednášku věnuje sovětské poezii, kterou Bucharin dělí do tří period, a především rozboru Bucharinovi koncepcí socialistického realismu, jež nevnímá v rozporu s koncepcí surrealismu. Doba i v budoucnu věnovala oběma směrům dostatek prostoru, což Teige později vysvětluje tímto: „*Časopis Doba vidí své poslání v tom, posilovati solidární spolupráci stoupenců obou směrů, které dnes v řadách levé inteligence probouzejí nejživější zájem a proto jsme věnovali dosti místa informativním i diskusním článkům o socialistickém realismu i o surrealismu.*“¹¹³

Nejzajímavějším je Nezvalův pohled na čtenáře poezie, je totiž přesvědčen, že kultivované čtenáře poezie lze nalézt pouze v socialistické společnosti: „*V kapitalismu je kultivovaný čtenář jen vzácnou výjimkou. Sociální nespravedlnost vylučuje v kapitalistických zemích většinu čtenářů z možnosti konsumovat nejmohutnější básnická díla. Není vinou těžce přístupných básníků, že jejich básně jsou pro většinu lidí nesrozumitelné. Je to vina kapitalistické společnosti, která brzdí materiální i duchovní rozvoj většiny lidstva.*“¹¹⁴ Úkolem básníka je kromě tvorby samotné poezie i vyvíjet revoluční sociální aktivitu. Celý svůj příspěvek následně uzavírá prohlášením, v němž

¹¹⁰ Louis Aragon (1897–1982) se již při studiích seznámil s hlavním teoretikem surrealismu André Bretonem, který měl velký vliv na jeho počáteční tvorbu. V roce 1928 se ale se skupinou surrealistů rozešel a vstoupil do Komunistické strany Francie.

¹¹¹ MOLDANOVÁ, Dobrava. Avantgarda mezi imaginací a ideologií, in: Sborník příspěvků přednesených na prvním mezioborovém sympoziu: Česká kultura a umění ve 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 52–53.

¹¹² NEZVAL, Vítězslav. Kolem sjezdu sovětských spisovatelů v Moskvě, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, září 1934., r. 1, č. 11–12., s. 175.

¹¹³ TEIGE, Karel. O surrealismu, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, 6.11.1935., r. 1, č. 19–20., s. 275.

¹¹⁴ NEZVAL, Vítězslav. Kolem sjezdu sovětských spisovatelů v Moskvě, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, září 1934., r. 1, č. 11–12., s. 177.

hovoří jménem všech surrealistů a proklamuje zde své přesvědčení o souznění surrealistických stanovisek s pojetím Bucharinovým: „*Jsme právě tak jako soudruh Bucharin proti formalismu i proti pouhé deklarativnosti, proti měšťáckému realismu i proti idealistickému mysticismu tak zvané „čisté poezie“, jsme pro nejpravdivější výraz co nejúplněji a nejdialektičtěji pojaté a cítěné skutečnosti, a chceme bojovat v široké jednotné frontě proti fašismu a imperialistické válce, a na obranu Sovětského svazu.*“¹¹⁵

Příspěvek Adolfa Hoffmeistera *6 fotografií ze sjezdu* je obohacený o podobizny přednášejících, které Hoffmeister zhotovil, a které jeho článek doplňují (viz příloha č. 6). Postupně jsou zde vyobrazeni Alexej Maximovič Gorkij, Karel Radek, Nikolaj Bucharin, Boris Pasternak a Damjan Bědnyj. Krátce shrnuje hlavní myšlenku jejich přednášek, přikládá barvitý popis jejich vzhledu, přičemž největší pozornost věnuje, stejně jako Nezval, příspěvku Nikolaje Bucharina. Připomíná zde důležitý okamžik jeho výstupu, v úvodu své řeči totiž Bucharin zmiňuje českou i slovenskou delegaci, jmenovitě Nezvala a Novomeského: „*Kdo vyjádřil úplný souhlas s mou přednáškou: český soudruh Nezval, slovenský soudruh Novomeský...*“¹¹⁶ Tento „slovenský soudruh“ přispěl do Doby reportáží nazvanou *Sovětská literatura a sovětská veřejnost*, v souladu s Nezvalem a Hoffmeisterem i on vyzdvihuje zvláště Bucharinovu řeč. Jeho referát o sovětské poezii považuje za epochu v básnictví s mezinárodním významem. Mimoto se ale Novomeský zamýšlí nad obrovským zájmem sovětského lidu o literaturu a kulturu obecně. To je první věc, která ho jako mimosovětského pozorovatele ohromila a utvrdila ho ve výhodnosti sovětského zřízení, které tento jedinečný zjev umožnilo. Jako člen delegace účastníciho se literárního kongresu mohl být osobně svědkem spojení mezi tvůrcem a čtenářem, nejvíce na něho zapůsobila zkušenost z Parku kultury a oddechu, kde se sešlo na třicet tisíc diváků a posluchačů, aby si užili večer plný literárních i hudebních zážitků uspořádaný u příležitosti literárního kongresu. Tuto účast širokých lidových vrstev na literární a umělecké tvorbě si Novomeský vysvětluje jako přímý výsledek nové dějinné etapy společnosti, která byla do té doby neznámou a umožnila obrovský kulturní růst. Při porovnání kulturní situace se zbytkem Evropy se vyjadřuje takto: „*...kulturní situace vyspělé Evropy je vedle sovětského života bídně vegetujícím zjevem, je ubohá tím spíše, že nemá již naděje na žádný obrovský rozvoj, obdobný tomu, jehož perspektivy si kulturní*

¹¹⁵ NEZVAL, Vítězslav. Kolem sjezdu sovětských spisovatelů v Moskvě, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, září 1934., r. 1, č. 11–12., s. 177.

¹¹⁶ HOFFMEISTER, Adolf. 6 fotografií ze sjezdu, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, září 1934., r. 1, č. 11–12., s. 165.

tvorba v SSSR stále jasněji určuje.“¹¹⁷ V tomto zájmu tisíců čtenářů dychtících po umění však spatřuje i určité stinné stránky, zvláště riziko přílišného ohledu na čtenářstvo, které mění ráz poezie.

Posledním z účastníků sjezdu, který přispěl do speciálního čísla Doby byl Franz Carl Weiskopf. Ten ve svém příspěvku *Sjezd zasedá...* popisuje kongres jako jedinečný v dosavadních dějinách sovětské literatury. I on v něm spatřuje důkaz nesmírného vzrůstu literatury i v odlehlých územích Sovětského svazu.¹¹⁸ Článek obohatil citacemi z referátů jednotlivých řečníků a přibližuje hloubku úcty, kterou sjezd vzdal Maximu Gorkému sedícímu uprostřed předsednictva. Gorkij přednesl na sjezdu hlavní referát a je také považován za průkopníka socialistického realismu. Podle Weiskopfa uctili sovětští občané v osobě Maxima Gorkého svůj vlastní pokrok „*od negramotnosti a kapitalistického i feudálního barbarství k zářící kultuře socialistické společnosti.*“¹¹⁹ Zdůrazňuje také fakt, že sjezd sovětských spisovatelů byl sněmem všech národů žijících na území SSSR.

Doba se sjezdu věnovala skutečně detailně a největší pocty, které se mohlo členům její redakce dostat byl fakt, že o jejich speciálním dvojčísle informovaly moskevské deníky. Jednalo se o deníky s několikamilionovými náklady, *Izvěstii*, orgán vlády a Pravdu, ústřední orgán všesvazové komunistické strany. Doba pochopitelně své čtenáře o této poctě informovala a na svých stránkách uveřejnila výtah referátu z deníku *Izvěstia* nazvaný *Českoslovenští spisovatelé o sovětské literatuře.*¹²⁰ Zpětné reakce se jim dostalo také od českých Listů pro umění a kritiku, ty ale jejich působení v Moskvě příliš kladně nehodnotí, a to z důvodu selhání českých surrealistů v jednání o sovětské literární politice. Česká delegace se vrací domů s přesvědčením, že uhájila to, co chtěla, ale Listy jsou přesvědčené, že volání po bolševickém posvěcení surrealismu bylo pouhou epizodou sjezdu a surrealismus se ve skutečnosti nemůže nikdy stát spolupracovníkem sovětské literatury. Socialistický realismus je pevný program a vůdčí tvůrčí metoda pro proletářské autory a Nezvalova víra, že surrealismus odpovídá dialektickému materialismu je pouhým optimismem, souhlasí sice, že surrealisté jsou stejně jako Bucharin proti formalismu či měšťáckému realismu, ale tím společné znaky končí. Své přesvědčení

¹¹⁷ NOVOMESKÝ, Laco. Sovětská literatura a sovětská veřejnost, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, září 1934., r. 1, č. 11–12., s. 164.

¹¹⁸ WEISKOPF, Franz. Sjezd zasedá, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, září 1934., r. 1, č. 11–12., s. 178.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 181.

¹²⁰ Redakce Doby. Sovětský tisk referuje o Době, in: Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, listopad 1934., r. 1, č. 13–14., s. 186.

podtrhují srovnáním s Borisem Pasternakem: „*Ani verše tohoto nejméně aktuálního a nejoriginálnějšího ruského básníka nemají nic společného s psychoanalytickými obrazy a snovými halucinacemi veršů surrealistických.*“¹²¹

¹²¹ Neznámý autor. Naši surrealisté v Moskvě, in: Listy pro umění a kritiku, r. 2, poznámky – s. 87.

Závěr

Redakce Doby si v úvodním čísle stanovila své cíle, jakým způsobem chce svůj časopis vést, jakým tématům se chce věnovat, a jaká stanoviska chce zastávat. Čtenářstvu se nový čtrnáctideník představil jako kulturní časopis, který chce bojovat proti fašismu, který v těch časech sílil nejen v sousedním Německu, ale zároveň jako informátor o nejaktuálnějších kulturních i sociálních problémech, a to v mezinárodním měřítku. V čele redakce stála významná osobnost meziválečné avantgardy, levicově orientovaný kritik a teoretik umění Karel Teige. Mimo něj se na stránkách Doby objevovala jména z Československa i ze zahraničí, publikovali zde zástupci levicové inteligence jako byl Adolf Hoffmeister, Ivan Sekanina, Lubomír Linhart, Ladislav Štoll, Laco Novomeský, Vítězslav Nezval a mnozí další. A právě levicové zaměření časopisu a orientace jeho přispěvatelů na sovětské Rusko bylo středem zájmu této práce.

Po prostudování jednotlivých čísel časopisu byla vybraná určitá částěji se opakující témata, na kterých byl levicový pohled autorů dokazován. Výrazněji se toto zaměření projevilo při porovnání odlišných přístupů ke stejným událostem z pohledu jinak orientovaných soudobých časopisů. Samotným polemikám mezi Dobou a jinými periodiky té doby je věnována celá pátá kapitola, kde je velmi viditelný nesoulad v názorových proudech redaktorů. Levicovost a komunistická orientace se projevovала častou kritikou kapitalistické společnosti, jež vykořisťuje proletariát, obdivem nad Sovětským svazem a jeho zřízením, vyzdvihováním sovětských autorů, připomínkami učení Marxe a Engelse a mnohými dalšími drobnými znaky po nichž není pochyb, že se skutečně jednalo o komunistický časopis. Velmi častá je i ostrá kritika fašismu a varování před ním, i v tomto tedy Doba naplnila svůj cíl a plnila funkci protifašistického periodika.

Práce se zabývá časopisem Doba i s ohledem na historický a společenský kontext oněch let, vzhledem k tomu, že vycházel v období od února 1934 do listopadu 1935, nemohla být opomenuta historická souvislost a události, které měly důležitý význam nejen pro současníky, ale i pro budoucí vývoj. Z těchto důvodů byl při výběru témat brán také zřetel na situaci v Německu, kde v té době začal upevňovat svou moc Adolf Hitler, na světovou hospodářskou krizi, která vypukla již v roce 1929, ale její následky vedly až k druhé světové válce, a v neposlední řadě také na významné politické kauzy té doby, které otřásaly československou veřejností.

V kapitole věnované kulturní stránce časopisu byla dána největší pozornost prvnímu sjezdu sovětských spisovatelů v Moskvě, kterého se zúčastnila i řada literátů

přispívajících do Doby, ti později vydali o sjezdu samostatné dvojčíslo. Moskevský literární kongres ze srpna 1934 vstoupil do dějin díky přijetí socialistického realismu jako závazné tvůrčí metody pro proletářské autory. Mimoto je určitý prostor věnován i polemice členů redakce se sovětským autorem Iljou Ehrenburgem, který se ostře vymezuje proti surrealistickému hnutí.

Myslím si, že se mi podařilo přiblížit způsoby reprezentace levicové ideologie nejčastějších přispěvatelů, a alespoň v krátkosti shrnout a interpretovat některé důležité příspěvky. Představila jsem Dobu i po její grafické stránce, připomněla jsem postavu stojící v čele její redakce, a ukázala jsem, jak se o Době zmiňoval i jiný soudobý tisk. S časopisem by se ale určitě dalo do budoucna i nadále pracovat, neboť kapacita práce mi nedovoluje zabývat se všemi tématy, které Doba nabízí.

Seznam literatury

Časopisy:

České slovo, r. 26, 1934.

Doba. Časopis pro kulturní, sociální i politický život, r. 1, 1934-1935.

Lidové noviny, r. 42, 1934.

Listy pro umění a kritiku, r. 2, 1934.

Přítomnost, r. 11, 1934.

Volné směry, r. 30, 1934.

Knihy:

BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011.

BERÁNKOVÁ, Milena; KŘIVÁNKOVÁ, Alena; RUTTKAY, Fraňo. *Dějiny československé žurnalistiky*. Praha: Novinář, 1988.

BLAHYNKA, Milan. *Čeští spisovatelé 20.století: slovníková příručka*. Praha: Československý spisovatel, 1985.

DVOŘÁK, Jan a kol., *Moderní dějiny pro střední školy. Světové a české dějiny 20. století a prvního desetiletí 21. století*, Brno 2014.

ČORNEJ, Petr. *Dějiny zemí Koruny české*. 3. vyd. Praha: Paseka, 1995.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl druhý, Československo a České země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*. Praha: Libri, 2003.

KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010.

MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Dějiny české literatury*. Praha: Victoria Publishing, 1995.

Příspěvky ve sbornících:

ČERESŇÁK, Bedřich. *Boj rakouského proletariátu v únoru 1934 a jeho ohlas v dělnickém hnutí v českých zemích*. In: Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Brno 1975.

MOLDANOVÁ, Dobrava. *Avantgarda mezi imaginací a ideologií*. In: Sborník příspěvků přednesených na prvním mezioborovém sympoziu: Česká kultura a umění ve 20. století. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006.

Internetové zdroje:

Slovník české literatury po roce 1945: Karel Teige [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=578&hl=karel+teige+>

Historické senátní tisky z 3. volebního období: 5. zasedání – stenoprotokoly. Senát PČR [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: https://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/3vo/stena/146schuz/S146001.htm

Bitva u Lipan. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Bitva_u_Lipan

Jiří Kroha. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jiří_Kroha

Seznam příloh

Příloha č. 1: Titulní strana prvního čísla časopisu Doba z února 1934

Příloha č. 2: Karikatura Adolfa Hoffmeistera ke kauze Alexandra Stavinského

Příloha č. 3: Titulní strana desátého čísla časopisu Doba z června 1934 informující o odsouzení Jiřího Krohy

Příloha č. 4: Ukázky inzerovaných titulů v časopise Doba

Příloha č. 5: Titulní strana speciálního dvojčísla časopisu Doba ze září 1934 věnovaného sjezdu sovětských spisovatelů v Moskvě

Příloha č. 6: Podobizny přednášejících ze sjezdu sovětských spisovatelů v Moskvě vytvořené Adolfem Hoffmeisterem

Příloha č. 2: Karikatura Adolfa Hoffmeistera ke kauze Alexandra Stavinského

Příloha č. 3: Titulní strana desátého čísla časopisu Doba z června 1934 informující o odsouzení Jiřího Krohy

10
číslo za Kč 1.—
předplatné na 20 čísel
s poštovným Kč 21.—

doba

časopis pro kulturní, sociální i politický život
redaktor: Karel Teige

Jiří Kroha odsouzen!

Zpráva o rozsudku Nejvyššího soudu nad profesorem architektury Jiřím Krohou, jímž byl za slovní delikt, spáchaný, podle uznání soudu, přednáškou o Sovětském Svazu, vyměřen velice přísný trest tříměsíčního, pustý zostřeného, tuctého vězení bez výhod státního vězení a bez možnosti podmíněného odkladu trestu, vzbudila rozruch v architektonické veřejnosti i v širokých vrstvách pracující inteligence, studentstva a dělnictva. Fakt, že v odůvodnění rozsudku vyslovuje Nejvyšší soud názor, že Kroha kladl vedle sebe protikladné znaky hospodářského a sociálního systému kapitalistického a socialistického, že vykládal teorii proletářské diktatury a přechodu k odumrtí státu a poukazoval na Leninův „Stát a revoluce“, kde je tato teorie formulována, a že posléze mluvil o sociální revoluci, která dala vznik Sovětskému Svazu, jako historické síle sociálních změn, a o socialismu jakožto hnutí, likvidujícím kapitalismus, dopustil se deliktu rušení obecného míru, protože tyto a takové Krohovy výroky nemají jen dosah národohospodářský a sociologický, sjeří i politický a ústavní, — musí být podnětem k válnému přemýšlení. Kroha ve své obhajobě tvrdil, že nemluvil o československých poměrech a o naší ústavě, a svědecké výpovědi u první soudní instance skutečně nemohly potvrdit, že by byly v přednášce výslovné zmínky o československé státní formě. Nejvyšší soud však uznal, že Kroha tam, kde uváděl kapitalistický systém v protiklad k soustavě socialistické, a kde užíval slov „naše řády“ a „naše společnost“, měl na mysli poměry v Československu a srovnával sovětské zřízení s demokraticko-republikánskou konstitucí československého státu, a že se snažil svou přednáškou vykonávat vliv na veřejné a sociální věci „způsobem obzvláště zavržitelným“, maje na mysli „nášlou změnu revoluci“.

Zpráva o rozsudku nad Jiřím Krohou přišla ve chvíli uzávěrky tohoto čísla našeho listu, náhodou současně se zprávou o uznání KSSR de jure. Zaznamenáváme ji jako první, vskutku překvapující případ, kdy profesor svobodného vysokého učení je pro slovní delikt politického charakteru exemplárně trestán bezpodmínečně tahým vězením, bez politických výhod. Zaznamenáváme ji jako příznak doby a situace, v níž svoboda vědeckého a uměleckého projevu, svoboda slovního výrazu vědeckého názoru a poznání je krajně ohrožena. Je povinností kulturní a pokrokové veřejnosti bojovat za obranu této svobody, je povinností architektonické obce mobilisovat své síly k tomu, aby z rozsudku nebyly vyvozeny důsledky, ohrožující Krohovu profesuru na ústavu architektury v Brně, který Kroha učinil nejvýznačnějším ohništěm moderní architektonické tvorby!

obsah:

profesor architekt

Jiří Kroha odsouzen!

k. Teige:

fašismus proti ideám

francouzské revoluce

Janů - Štursa - vojenilek

architektonická levice

k. Teige:

souput v Praze

za profesorem

Františkem Krejčím

l. p.: konec krise?

•

lipanské výročí

na obranu thalmanovu

hitlerismus v úzkých

n o v ý
život
n o v é
lidí
SSSR
poznáte
v posledním
románu
sovětského
spisovatele
v. k a t a j e v a
VPŘED!
Vyšlo jako 2. svazek
edice
Spisovatelé
Sovětského
S v a z u
340 stran.
Cena Kč 25.-
váz. 35.-
k dostání u všech
knihkupců nebo přímo
v nakladatelství
Odeon,
Jan Fromek
Praha 2, Jungmannova 17

Právě vyšlo:
n. k. krupskaja:
vzpomínky
na lenina
Životopis tvůrce ruské revoluce,
napsaný ženou Leninovou.
148 str. Cena Kč 12, váz. Kč 18.—
U všech knihkupců.
Vydal:
odeon, jan fromek,
praha 2, jungmannova 17

Karel Marx
Kapitál
Vychází v seštorém vy-
dání po Kč 3.— předplat-
né na 10 seštů 30 Kč.
objednejte v knihkupectví
O D E O N
Jan Fromek,
Praha 2.,
Jungmannova 17

čtete a rozšiřujete nové romány vyšlé ve sbírce 555
Spisovatelé Sovětského Svazu

ilja ehrenburg **jedním dechem**

(spisovatelé sovětského svazu 6.) 208 stran. Kč 18.—, váz. Kč 28.—

V románu „Jedním dechem“ vřívá si Ehrenburg psychologie živého člověka, jeho soukromého života, jeho poměru k ženě. Líčí souběžně osudy několika mladých lidí-bochů i děvčat na dalekém severu u Archangelska za nových podmínek, kdy hlavní oběti socialistické výstavy jsou již překonány. Ukazuje tu mladé, prosté lidi, jakých žije desítky tisíc, jak pracují, milují, učí se a rostou. Vidíte, jak pod zdánlivě tvrdým poměrem k životu hoří lidská vášně, jak lidé, kteří jsou celé oddáni výrobě a práci, dovedou stejně trpět a být šťastnými jako hrdinové klasických románů. Takovým hrdinou práce a vůle je komсомолец Mezencev, který pracuje až do úpadu, zatím co protivná tragedie své zasluky s Varjou. Jeho protikladem je ctižádostivý Grěka, který strashtává i v soukromém i ve společenském životě, protože místo kolektiva vidí jen sebe a své úspěchy. Heroička Lydie Nikolajevna, zklamaná životem, věčně strádající pocitem méněcennosti, osvobozuje se teprve tehdy, když vidí, jak její umění působí na prosté lidi. Neméně zajímavá je postava učence-botanika, jehož úsilí se podařilo, že na severu vyrůstají pšeničné klasy ze země, o které nikdo dříve nevěřil, že by vydala život. Osudy všech těchto lidí se vzájemně splétají a doplňují. Román končí optimisticky — dalším růstem a další prací hrdinů.

„Kus sovětského života, kde vědní život se mísí s hrdinstvím.“ (Literáturnaja Gazeta.)

bruno jasenskij **člověk mění kůži**

(spisovatelé sovětského svazu 3—4.) 640 stran, 2 díly po 24.— Kč, váz. po 34.— Kč.

„Jasenského román zavádí nás do neznámého dozed u nás sovětského Orientu, mezi Tadžiky. Kniha neobsahuje dokumentární vyprávění o velikých stavbách a velkorysých plánech sovětských inženýrů, ale líčí nové ovažull, ve kterém člověk skutečně mění kůži. Děj je zpracován ve velmi napínavé formě a postavy, které v něm vystupují, jsou typičtí a živí lidé, v jejichž osudích je zachycena neznámá sovětská skutečnost. Národnostní politika Sovětského svazu je pozadím románu Jasenského a po prvé je v uměleckém díle součástí celkového námětu.“ (Halo-noviny 14./IV. 35.)

d. furmanov **čapajev**

(spisovatelé sovětského svazu 5.) 320 stran. Kč 22.—, vázané Kč 32.—

„Román určený milionům. Kniha schopná učít hrdinství a statečností tisíckrát líp než čítanky zpracované nejproslulejšími pedagogickými odborníky...“ (Tvorba 1935, č. 22.)

v. katajev: vpřed!

(spisovatelé sovětského svazu 2.) 340 stran. Kč 25.—, váz. 35.—, 2. vyd.

„Snad nikdy jste nečetli tak vzrušující román. Málokdy román tak záměrně a dokonale vystavěný. Čistá sovětská práce, sovětsky dramatické tempo, sovětská schopnost vykouzliti zážitek z beznaděje. Není to už také literatura propagační, ale umělecké dílo, které vyznílo plně z přítomnosti, pro nás závažné, a strhuje naše myšlenky skutečně vpřed.“

(Cin 20. XII. 1934.)

a. avdějenko: miluji

(spisovatelé sovětského svazu 1.) 200 stran. Kč 18.—, váz. Kč 28.—, 2. vydání.

„Avdějenkův román „Miluji“ stojí za čtení každému, kdo chce poznat nové lidi Sovětského svazu zblízka a tak, jak oni sami sebe vidí. Jejich „milují“ je sugestivní a strhující, jejich osudy a houběvnatá práce na nové půdě mají napínavou dobrodružnost novověkých Robinsonů, kteří zvítězili nad katastrofou strashtotandho řádu a zafixují se na svém ostrůvku s budouvatělskou válkou a s chutí žít.“

(Lidové noviny 15. VIII. 1934.)

Všechny tyto knihy dostanete u knihkupců, nebo přímo v nakladatelství

Odeon, Jan Fromek, Praha 2, Jungmannova 17.

Deba, časopis pro kulturní, sociální a politický život.
Odpovědný redaktor Karel Teige. Nakladatel Lubomír Linhart. Vydavatel Jan Fromek. Tiskne Jan Fromek, Odeon, Praha II., Jungmannova 17. Novinová sazba povolena ředitelstvím pošt a telegrafů v Praze čísla 22.839/VII. 1934. Podací úřad Praha 25.

doporučujeme tyto knihy sovětských autorů:

Avdějenko A.: Miluji.	Váz. Kč 28.—, brož.	Kč 18.—
Babel I.: Rudá jízda.	Váz. Kč 25.—, brož.	Kč 10.—
Ehrenburg I.: Život a smrt Nikolaje Kurbova.	Váz. Kč 28.—, brož.	13.—
Fadějev A.: Zkáza oddílu Levinsonova.	Váz.	33.—
Fedin K.: Transvaal.	Váz.	33.—
Gorkij M.: Bosáci.	Váz.	33.—
„ : Foma Gordějev.	Váz.	33.—
„ : Lidé a osudy.	Váz.	33.—
„ : Podnik Artamannových.	Váz.	33.—
„ : Pytel neštěstí.	Váz.	33.—
„ : Život K. Samgina. 2 díly.	Váz.	66.—
Katajev V.: Defraudanti.	Váz.	33.—
Pilnjak B.: Stavíme přehradu.	Váz.	33.—
Solochof M.: Rozjítřená země.	Váz. 35.—, Brož.	25.—
Solochof M.: Tichý don. 3 díly	váz. po 42.— Kč,	
	Brož. po 32.—	
Tolstoj A.: Jízda do pekel.	Váz.	33.—
Tolstoj A.: 1918.	Váz.	33.—
Tynjanov J.: Básník a buřič.	Váz.	33.—
Tynjanov J.: Smrt brejlatého Vezíra	2 díly. Váz.	66.—

Všechny tyto knihy a jiné kdekoli vyšle zašle:

knihkupectví odeon, jan fromek,

Praha II., Jungmannova 17.

Příloha č. 5: Titulní strana speciálního dvojčísla časopisu Doba ze září 1934 věnovaného sjezdu sovětských spisovatelů v Moskvě

11-12

doba

časopis pro kulturní, sociální i politický život
redaktor: karel teige

první všesvazový sjezd sovětských spisovatelů a divadelní festival v moskvě-1934

6 fotografií ze sjezdu

adolf hoffmeister

První snímek. Budova. Dom sojuzov, čelem do ulice Ochotnyj rjad, bokem do Bolšoj Dimitrovky, zadkem do malé uličky, směřující k bývalé Tverské, nyní Gorkého. Zadem přijíždějí významní delegáti a členové vlády, které vpředu očekává dav zevlounů. Nad vchodem veliký vývěsní štít z červené látky a bílých písmen: I. všesojuznyj sjezd sovětských pisatelěj. Vlevo citát z Lenina, vpravo citát ze Stalina. U dveří milicioněři. Kdekdo se něčím vykauze a chce dovnitř, ale milicioněři jsou neúprosní. Hádky s milicionery jsou moskevským labuřnictvím. My, zahraniční delegáti sjezdu, máme červený lístek a bílým SSP, který docela nebyrokraticky začíná slovy: Dorogoj tovaryš Gofmėjstěr... atd. Carodějnyj lístek otevírá vānde srdce i dveře. Zní na vřidnost i ruble. Je teplo, po dešti. 17. srpna 1934. Clona 8 na padesátinu vteřiny. Pod mrakem. — Ve čtyři hodiny odpoledne byl Prvý všesvazový sjezd sovětských spisovatelů zahájen. Bude z toho mračna dešť? — A byl. To bude dobrá úroda.

Druhý snímek. Všechny aparáty letí do výše. Pět reflektorů se protlo na povel v jediném bodě. Kinoaparáty vrčí jak nahrbené kočky na stativech. Hudba hraje tuš. Před objektivem se mihají záda a nic než cizí záda. Tam v tom nejfotografovanějším bodě sloupového sálu objevil se prvý Alexej Maximovič. Stojí

obsah:

adolf hoffmeister:
6 fotografií ze sjezdu

vítězslav nezval:
kolem všesvazového
sjezdu sovětských
spisovatelů

f. c. weiskopf:
literární kongres zasedá

laco novomeský:
sovětská literatura

v. borin:
sjezd v hlavním městě
světa

e. f. burian:
moskevský divadelní
festival

a. malraux:
přeměna budoucnosti

Příloha č. 6: Podobizny přednášejících ze sjezdu sovětských spisovatelů v Moskvě vytvořené Adolfem Hoffmeisterem

